

השייח' שבתי וסיפורים משכונת היהודים

מוריס שמאס (אבו פריד)

1979

Printed in Israel

הוצאה:

אל-משרק בע"מ, לתרגום, להדפסה ולהוצאה לאור

שפרעם, ת.ד. 69, טלפון 720570 - 04

הקדשה

אל חלוצי השלום...

הנשיא מוחמד אנואר א-סאדאת, נשיא הרפובליקה הערבית של מצרים

והאדון מנחם בגין, ראש ממשלת ישראל

אני מקדיש קובץ סיפורים זה, כהוקרה וכהערכה,

על מה שהעניקו לשני עמיהם... ולאנושות.

מוריס שמאס

הקדמה

במצרים... ועל אדמת ארץ הנילוס (ארץ אל-כנאנה)... חיו היהודים מאז ימי קדם. עם ישראל לא נטמע ולא הפך לאומה בעלת מאפיינים משלה, אלא על אדמת מצרים, ולא גיבש את זהותו כעם בעל ייחוד, אלא על גדות נהר הנילוס.

וביום שבו מרד העם הזה נגד העבדות, ויצא ממצרים, בהנהגת נביאו משה עליו השלום, בחיפוש אחר חירות והקמת מדינתו, הוא נשא עמו רבים מסממני התרבות המצרית...

ובעקבות קריסת המדינה הישראלית, בתקופת הקיסר "נבוכדנאצר"... פתחה מצרים את שעריה לקלוט שיירות של יהודים, שנעקרו ממולדתם... ו"אלכסנדריה" הפכה בתקופה מהתקופות למרכז של המחשבה היהודית...

בתקופה האסלאמית, חיה במצרים קהילה יהודית, שעד מהרה צמחה... ופרחה... עד שהפכה באמצע המאה העשרים לאחת מהקהילות היהודיות המפוארות ביותר במדינות המזרח.

הקהילה היהודית העניקה למצרים, באותה מידה שלקחה ממנה... היא תרמה את חלקה בתחומי ההגות, המדע, והכלכלה, והצמיחה אנשים ששמו ייזכר בתולדות התפתחות התרבות המצרית. מבין אלה נזכיר את: יעקב צנוע – מייסד התיאטרון במצרים... דאוד חוסני, מחלוצי הרנסנס המוזיקלי המצרי... יוסף קטאווי "פאשא", שהתמנה לשר האוצר בתקופת "המלך פואד", ושהייתה לו השפעה גדולה על חיזוק יסודות הכלכלה המצרית בתקופה שבה עשתה מצרים את צעדיה הראשונים בדרך לעצמאות פוליטית...

אין ספק שיהודי מצרים חיו בקרב העם המצרי כחלק מעם עתיק זה. הם ספגו מתרבותו... ואימצו את מידותיו... ומנהגיו...

ואולי "רובע היהודים" (חארת אל-יהוד) בקהיר... היה המודל האמיתי להשתלבות היהודים בסביבה המצרית האותנטית...

היהודי ברובע היהודים היה העתק מדויק של ה"מקומי" (אבן אל-בלד) החי בשכונות העממיות של מצרים... על כל המשתמע מכך: גאווה פנימית, לב טוב... ואצילות...

וכאשר עזבו יהודי מצרים... לא נותר ב"רובע היהודים" מלבד כמה עשרות זקנים וחסרי כל... שמצרים פרשה עליהם את חסותה... והעניקה להם ביטחון ודאגה...

וביום שבו עזבתי את מצרים בשנת 1951, נשאתי עמי את תעודותי, את זיכרונות ילדותי ב"רובע היהודים"... וכל מה שהיה בו: דמויות ואירועים שחייתי, שעדיין חיים בליבי כניחוח עז...

והיום... לאחר חתימת הסכם השלום בין מצרים וישראל, ראיתי כי מחובת הנאמנות כלפי ארץ נדיבה זו (מצרים) וכלפי היסטוריית יהדות מצרים... להגיש לקורא קובץ סיפורים זה, ובו דמויות המתארות זווית אחת של חיים, השופעת צדדים וזוויות מרתקים...

זוהי, אם כן, "לבנה" קטנה במפעל הנצחה עצום. על הסופרים ואנשי העט שחיו בתקופה זו חלה החובה לתרום לבנייתו בעטיהם... כדי להנציח את זכרה של קהילה יהודית גדולה... שחיה... פרוחה... ושקעה שְמשה מעל אדמת מצרים (ארץ אל-כנאנה).

מוריס שמאס

(אבו פריד)

פרק 1: השייח' שבת

במקום כלשהו במעמקי ילדותו, אירע דבר מה שאיש אינו יודע את מהותו, אלא שהוא עצר את התפתחותו השכלית. שכלו קפא בגיל הגן, בעוד גופו הוסיף לגדול עם חלוף הזמן, עד שהפך לנער, אחר כך לעלם, ולבסוף לאדם בא בימים הנושק לשישים.

כזה היה "שבתי": עומד על סף הזקנה, אך מתבונן בחיים בעיני ילד קטן שטרם מלאו לו ארבע שנים.

וכאילו ביקש הטבע להשלים את התמונה, העניק לו פני תינוק על כל המשתמע מכך בתווי פנים ובהבעות. פניו היו עגולים, עיניו פקוחות לרווחה, ואפו קטן. לחייו החלקות לא הצמיחו ולו שיער אחת. ואילו פיו היה פעור תמיד בחיוך רחב, הנושא עמו תמימות של ילדים... וגם את קלות דעתם.

החיוך לא מש משפתיו ולו לרגע אחד. הוא חייך בהליכתו, חייך בישיבתו, וחייך בזמן אכילתו. הוא חייך אפילו בשנתו, עד כי נדמה היה לך שהוא נולד והחיוך כבר על שפתיו.

היה אפשר לחוש קרבה אליו ולנסות לשוחח עמו, לולא אותו חיוך מוזר שנצמד לפניו, הגורם לך להרגיש שאתה עומד מול אדם לא טבעי, שאינו מהעולם בו אנו חיים, אלא מעולם אחר אפוף סודות ומסתורין.

"שבתי" לא דיבר מעולם. הוא לא הוציא מפיו מילה אחת. הוא היה שתקן נצחי, ואיש לא ידע אם שתיקתו נובעת מבחירה או שלשונ חסרת יכולת ואינה מכירה את שפת הדיבור. שפתו היחידה הייתה המבט. הוא הביט באנשים וחייך. הוא חייך לכל דבר: לאדם, לחיה ולדומם. וחיוכו לא השתנה ולא התחלף; תמיד אותו חיוך הנושא עמו את תמימות הילדים ואת הבלותם.

לעיתים היה מושיט את ידו ומלטף את ראשי העוברים ושבים, בחיבה וברוך, כמי שמעניק לאנשים את ברכתו. והאנשים קיבלו את המגעים הללו בסוג של סלחנות, שהפכה עם חלוף הימים לאופטימיות ולבקשת ברכה. ילדי השכונה, שבתחילה פחדו ממנו, התרגלו אליו והחלו מתרועעים עמו. הם אף היו מתקרבים אליו במכוון כדי לזכות באותם ליטופים מבורכים.

"שבתי" לבש תמיד גלבייה רחבה מבד פופלין מפוספס, ולראשו כיפה לבנה שמעולם לא הסיר, בקיץ או בחורף. לרגליו נעל כפכפי עור. הוא היה יושב שעות ארוכות במשך היום על כיסא עץ, על מפתן ביתו הישן בכניסה ל"רחוב חמיס אל-עדס", מתבונן בהולכים ובשבים, שותק, ועל שפתיו אותו חיוך תמים, המועבר במהרה אליך אם רק הבטת בו.

"שבתי" קם מכיסאו רק כאשר הטבע קרא לו, או כשאחותו "זהרה" קראה לו לאכול. אז היה נושא את כיסאו ונעלם בתוך הבית לשעה קלה, ושב וחוזר כשהוא נושא את הכיסא כדי לתפוס שוב את מקומו בפתח הבית.

"שבתי" חי בבית זה עם אחותו "זהרה", רווקה מבוגרת ממנו בשלוש שנים. "זהרה" לא הייתה יפה במידה שתמשוך את תשומת לב המחזרים, ורכבת הנישואין חלפה על פניה. היא מצאה את עצמה אחראית על הטיפול באחיה ועל אחזקת הבית. "שבתי" ואחותו "זהרה" חיו חיי דוחק. לא היה להם מקור פרנסה מלבד ההכנסה מאותו בית, שהיה מורכב משלוש דירות אחרות, אותן ירשו מסבם "רפאל".

באחד מימי אחר הצהריים של חג הפסח, ישב "שבתי" במקומו על סף הבית, מחייך בפני האנשים ומלטף את ראשי הילדים כהרגלו. לפתע עבר מול הבית קצין צעיר בחברת אשתו, בדרכם לשכונת "אל-ח'רנפש" לביקור אצל משפחת חברו. הקצין נעצר מול "שבתי" כדי לשאול אותו על הדרך המובילה ל"אל-ח'רנפש".

"שבתי" קם ממושב, התקדם אל אשת הקצין, והעביר את ידו על ראשה ברכות ובעדינות, ואז חזר למושב, כשהחיוך התמים ממלא את פניו.

הקצין התלקח מזעם. הוא ראה במעשה האידייתי הזה מצד האיש המוזר פגיעה בכבודו. ידו הונפה במהירות והנחיתה סטירה על פניו של "שבתי", סטירה עזה, חזקה ומטלטלת.

ארבע אצבעות נחפרו וסימנו קווים אדומים על הלחי החלקה. אך "שבתי" לא זז ממקומו ולא נאנח. החיוך המוכר לא מש משפתי, ומבטו הבוהה המשיך להביט בעיניו של הקצין החצוף. ואפילו נדמה היה שהחיוך הפך ללעגני יותר. חמתו של הקצין בערה בו, והוא הניף את ידו שוב כדי להנחית עוד מטר של סטירות. אך לפני שידו הספיקה ליפול שנית על פניו של "שבתי", שמע קול צועק לעברו:

– "ירא את האלוהים, יא ביי... זהו אדם שוטה... הוא לא יודע מה הוא עושה, והוא לא ראוי לקסות כזאת ממך."

ידו של הקצין קפאה באוויר. הוא נסוג צעד לאחור, בוחן את פניו של "שבתי", ונתקל באותו חיוך מוזר הדבוק לפניו, הגורם לאדם להרגיש שהוא עומד מול יצור שאינו מהעולם הזה.

ידו של הקצין רפתה. הוא מלמל כמה מילות התנצלות, ואז עזב את המקום בחברת אשתו, כשמאחוריהם מלווה אותם חיוכו של "שבתי", הנושא עמו תמימות של ילדים... וקלות דעתם. אך על פניו נותרו עקבות הסטירה שהעכירה את צלילות עורו.

הקצין ואשתו חזרו לביתם לאחר סיום הביקור אצל המשפחה הידידה. באותו ערב, כשהתיישב הקצין לשולחן ארוחת הערב והושיט את ידו כדי לקחת דבר מה מעל השולחן, חש כי ידו מסרבת להישמע לו או להגיב לרצונו. הקצין חשב כי זרועו נרדמה. הוא החל לעסות אותה בידו השמאלית, בתקווה שתחזור למצבה הטבעי, אך לשווא; זרועו הימנית נותרה חסרת יכולת תנועה לחלוטין, כאילו לקתה בשיתוק.

הקצין הלך לישון באותו לילה כשמחשבות שחורות מטרידות אותו ומגרשות את השינה מעיניו. אך זרחה השמש למחרת, מיהר אל הרופא להתייעץ עמו. צילום הרנטגן אישר כי זרועו בריאה וכי אין כל סימן למחלה או פגיעה אורגנית. ולמרות זאת, הקצין לא הצליח להזיז את זרועו. תחושת חוסר האונים גברה אצלו על כל מילה של הרופא.

חלפו שבועיים והמצב לא השתנה. הזרוע נותרה משותקת ותחושת חוסר האונים הלכה וגברה עם חלוף הימים, עד שהפך ליאוש.

הרופאים היו אובדי עצות. הם המליצו לו לפנות לרופא למחלות נפש ועצבים, וחבריו לא היססו לייעץ לו לפנות לרופאים בכירים בתחום, אך הרפואה עמדה חסרת אונים, בדיוק כמו זרועו!

אמו, אישה אדוקה הקוראת בקמענות ומאמינה בניסים, התעמתה עמו יום אחד ואמרה: "פגעת באחד מ'אנשי האלוהים' (הקדושים). הוא בוודאי מתפלל נגדך. לך אליו ובקש את סליחתו...".

הקצין כמעט התפרץ בזעם בפני אמו, והאשים אותה בתמימות ובורות, לולא שדמותו של האיש בעל החיוך הילדותי והקבוע עלתה בזיכרונו. הוא נזכר ב"שבתי" מרחוב היהודים. הוא נזכר בסטירה, ודימה לעצמו שהוא שומע את הדהודה מצלצל באוזניו. הוא ראה את פניו של "שבתי" עם החיוך התמים, ואת עורו הרך שבו נחפרו ארבעת הקווים האדומים.

הקצין מיהר לעזוב את הבית, עצר מונית ונסע ל"רחוב חמיס אל-עדס". שם מצא את "שבתי" יושב כהרגלו על מפתן הבית, מתבונן באנשים ומחייך לכל דבר – לאדם, לחיה ולדומם.

הקצין חש שאותו חיוך גורם לו להרגיש שהוא עומד מול אדם שאינו טבעי, שאינו מהעולם שבו אנו חיים. הוא ניגש אל "שבתי" בקול רועד מחרטה:

– "סלח לי, יא שייח' שבת'... לא ידעתי שאתה מ'אנשי האלוהים' הצדיקים... חשבתי עליך רעות, אז חטאתי לך... שאלוהים יסלח לך (ולי)..."

השתיקה שררה לרגע. "שבת' הושיט את ידו, מעביר אותה על ראשו של הקצין ברכות, והחיוך מילא את פניו. בעיניו נצץ ברק מוזר! הדמעות נקוו בעיני הקצין, והוא אחז בידו של "שבת'", מנשק אותה תוך שהוא אומר:

"אתה אם כן סלחת לי, יא שייח' שבת'... שאלוהים יאריך את ימך..."

לפתע חש הקצין כי הוא אוחז את ידו הימנית... היד המשותקת. הנס התרחש!!

ומאז אותו יום, האנשים בשכונה מכנים את "שבת'" בתואר "השייח'", וקוראים לו בשם "השייח' שבת'".

פרק 2: הגורל (ויקטור ופרידה)

– "אני נשבע לך, אמא."

האם מלמלה ברווחה, כאילו הוסר מעל חזה משא כבד:

– "הקלת עליי, ויקטור... אלוהים יניח את דעתך, בני."

ורבקה השתתקה... ונשימותיה נרגעו... ואז עצמה את עיניה... ונפרדה מן החיים.

זה קרה לפני חמש שנים, ו"ויקטור" עדיין נאמן ל"שבועתו" לאמו המנוחה... הוא לא נישא, כיוון שאחותו "פרידה" עדיין לא נישאה... או, ליתר דיוק, לא מצאה את ה"גבר" שיסכים לשאת אותה. ואף על פי שהגורל רצה למנוע ממנה את חסד היופי, הוא לא חסך ממנה אינטליגנציה טבעית, נפש טובה ולב רחב האוהב את כל בני האדם.

"פרידה" ידעה שהיא אינה ניחנת ביופיין של חברותיה, וכי אין לה את פיתויי הנשיות המושכים את העין... לכן הייתה תמיד מסתגרת בתוך עצמה, ולא יצאה מהבית אלא במקרי צורך, או לשם סידורים דחופים...

ו"ויקטור" ניסה בכל הדרכים והאמצעים למצוא "חתן" לאחותו "פרידה"... הוא פתח את ביתו לחבריו הצעירים ולנערות, והניח את "הפטיפון" החדש ואת אוסף התקליטים שברשותו לרשותם... הוא הקפיד ליצור הזדמנויות כדי להזמין את חבריו. בתחילה נענו חבריו להזמנות, הוא הוציא עליהם בנדיבות וסיפק להם אמצעי בידור והנאה... אך כשגילו את מטרתו האמיתית, התלהבותם פחתה והם הפנו עורף... חוץ מ"סוניה", אותה בלונדינית יפהפייה שהצליחה "ויקטור" לכבוש את ליבה, מאז רקד עמה לראשונה... היא החלה להקפיד להיענות להזמנותיו...

"סוניה" ניחנה בכל מה שחסר ל"פרידה" מבחינת פיתויי נשיות וקסם... היו לה פנים בעלי פרופורציות מושלמות... האף הקטן והזקוף שבהם היה הדבר היפה ביותר. עיניה היו בצבע אזמרגד, וחיוכה חשף פנינים בים של אודם... וגזרתה... כל צייר היה מייחל לקחת אותה כ"מודל" לציוריו המרהיבים ביותר.

היה זה אך טבעי ש"ויקטור" ישקע באהבתה של "סוניה" עד מעל אוזניו, וייחל ליום שבו יוכל להגשים את תקוותו ולהינשא לה... אך "השבועה" לאמו עמדה כחומת מגן בינו לבין הגשמת חלומה... וביום שבו הכריז על אירוסיו לה, הייתה לו תקווה ש"פרידה" תתחתן במוקדם או במאוחר... אך הימים והחודשים חלפו, ואיש לא התקדם לבקש את ידה של "פרידה"...

– "בכנות, ויקטור, הבחורה כבר לא רוצה לראות אותך."

– "אבל אני אוהב אותה."

– "והיא גם אוהבת אותך, אבל זה לא אומר שאתה תוכל אותה בקשר הארוך הזה."

– "את הרי יודעת את הנסיבות שלי, גברת אום סוניה..."

אום סוניה קטעה אותו בכעס ובנחישות:

– "בחיי אלוהים שחיכינו מספיק... או שתתחתן עם הבחורה, או שתעזוב אותה."

"ויקטור" יצא מביתה של "סוניה", כשהוא שפוף. ייאוש קטלני אפף אותו. הוא גיבש את דרכו אל ביתו בעודו שקוע במחשבותיו השחורות... לפתע עצר מעט, כמי שנזכר במשהו, ואז פנה לסמטה צרה המובילה לביתה של "אום סופי" השדכנית...

הוא החליט לפנות ל"אום סופי", לאחר שכל הדרכים נחסמו בפניו. לפנות ל"שדכנית" היה הדבר האחרון שהוא חשב עליו... לולא הנסיבות הקשות שעוברות עליו, ושהיו עלולות להפוך ל"אסון" או "טרגדיה" אם לא ימצא להן פתרון מהיר...

... "אום סופי" נאנחה תוך כדי שהיא ממשמשת בידה את שטר עשר הלירות ש"ויקטור" שם בידה, ואמרה:

– "שאלוהים ייתן לי את הכוח לעשות את הטוב, בני."

– "ויש לך אצלי עוד עשר לירות, אום סופי, אם תמצאי לה חתן."

"אום סופי" חזרה כעבור שבוע ואמרה ל"ויקטור" בנימה מהולה בייאוש:

– "אני אגיד לך בכנות... רגליי נשחקו... לכל מי שאני הולכת הוא אומר לי, 'הכל חוץ מפרידה'."

– "טוב, ומה עושים, אום סופי?"

– "יש לי מישהו שאולי יסכים לקחת אותה... אבל אני לא חושבת שהוא ימצא חן בעיניך."

– "כל אחד ימצא חן בעיני... העיקר שתתחתן."

– "אפילו אם זה הבחור 'אלי'?"

– "'אלי' מי?"

– "אלי אל-עג'לאתי (מתקן האופניים)."

"ויקטור" הגיב בסלידה, כאילו לא האמין למשמע אוזניו:

– "את מתכוונת לבחור הגנב, שגנב ממחנה הצבא האנגלי, ונכנס לכלא???"

– "אחי, זה סיפור ישן... והוא כבר חזר בתשובה ואלוהים הנחה אותו."

– "אבל הוא חשש (מעשן חשיש)... ופושטק, והמוסר שלו כמו זפת..."

"אום סופי" סידרה את הצעיף סביב ראשה ועמדה לקום ואמרה:

– "אז זה אומר שאתה לא רוצה להקל את העניינים."

– "ממש לא, אום סופי... אבל זו אחותי, וזה לא יפה לזרוק אותה ככה..."

אום סופי אמרה, כשהיא 'קורצת' בשתי עיניה המוקפות במסגרת שחורה ועבה של כוחל, ששיוותה לה מראה של שחקנית בקרקס:

– "וכי ה'גברת פרידה' היא מלכת יופי? הרי אתה יודע הכל."

ויקטור מחה:

– "היופי הוא לא הכל, אום סופי."

– "ואם היופי הוא לא הכל... אז מה גורם לך לרוץ אחרי 'סוניה', אה נשמה של אום סופי???"

"ויקטור" רצה להגיד משהו, אבל "אום סופי" הוסיפה, בעוד גבותיה מתנועעות, והיא מזיזה את אצבעה ימינה ושמאלה כמו "מטוטלת" של שעון קיר:

– "אחי, תן לה להתחתן... ואחר כך אלוהים יסדר את זה."

– "טוב, ואם היא לא תהיה מאושרת איתו?"

– "שתבקש גט..."

– "זאת אומרת שהיא תתחתן כדי להתגרש?"

– "ומה יקרה? היא לא הראשונה שמתגרשת, וגם לא האחרונה... העיקר שאתה תפתור את הבעיה שלך, ותתחתן עם 'סוניה' לפני שהיא תברח לך מהידיים..."

"אום סופי" החזירה את ויקטור לבעייתו הכרונית. הוא מצא את עצמו קרוע בין הדאגה לטובתה של "פרידה" לבין אהבתו ל"סוניה"... אך הוא לא היסס זמן רב... כף המאזניים נטתה לטובת "סוניה"...

ואף על פי ש"פרידה" הייתה מוכנה לקבל כל אדם שיציע לה נישואין, ההפתעה כמעט ושיתקה את מחשבתה כש"ויקטור" הציג בפניה את שמו של ה"חתן" המכובד... "אלי מתקן האופניים". הוא היה בחור בעל מוניטין גרוע, פרא אדם, הנוטה לאללימות כשהוא כועס, וגם בעל "גיליון הרשעות" שאינו מוסיף כבוד.

"פרידה" ידעה שאם תסרב לנישואין, משמעות הדבר היא להרוס במו ידיה את אושרו של אחיה ולנפץ את תקוותו להינשא למי שהוא אוהב...

"פרידה" גייסה את כל מה שהעניק לה האל: כוח רצון, טוב לב ורוממות נפש... כדי שתוכל לומר: "כן"...

"פרידה" התחתנה... ו"ויקטור" התחתן... בלילה אחד... האנשים בשכונה ציפו שנישואיה של פרידה ייכשלו במהרה, ושהיא תחזור לבית אחיה כעבור ימים ספורים...

אך מה שקרה היה מוזר... הימים והשבועות חלפו... ו"פרידה" בבית הנישואין לא עזבה אותו... ו"אלי" החל להשתנות, הוא הפסיק להשתמש ב"סמים", ומזגו הפראי נרגע... הוא כבר לא נטה לאללימות, אלא החל להשקיע בעבודתו ובחנותו... ולראשונה ראו האנשים את "אלי מתקן האופניים" מהלך בשכונה ועל פניו חיוך טוב...

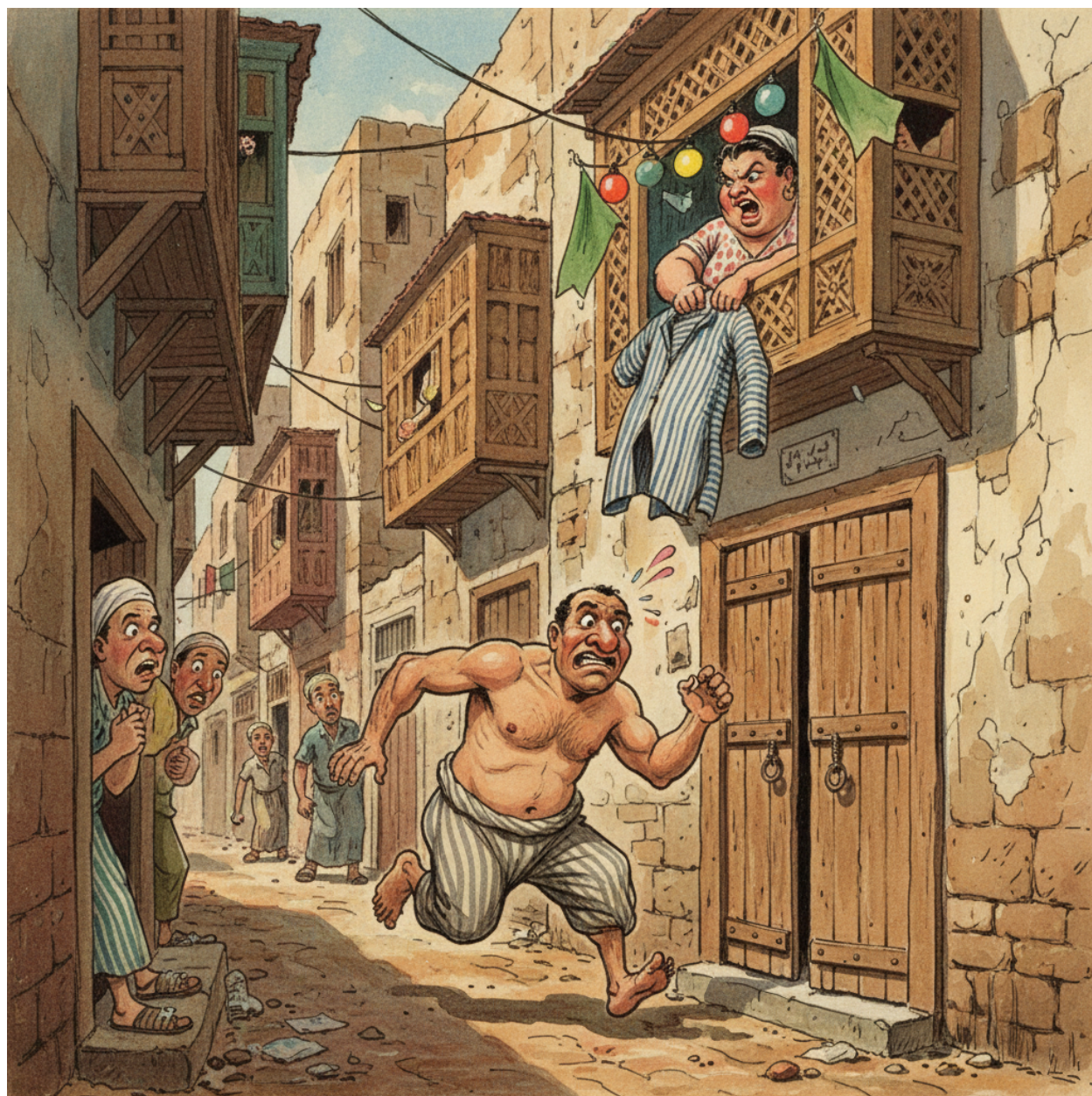
"פרידה" הצליחה באינטליגנציה הטבעית שלה, ובליבה הגדול, ליצור מבעלה אדם חדש, הראוי לאהבתה ולכבוד ממנה.

לא חלפה שנה אחת... כשהאנשים בשכונה הופתעו ש"ויקטור" פנה לבית הדין לענייני משפחה (מחקמת אלאחואל אלשח'סיה), כדי לבקש גט מאשתו "סוניה"...

וכאשר עזבתי אני את רובע היהודים, "פרידה" חיה בבית מאושר... עם בעל אוהב, וילדים קטנים...

ואילו "ויקטור", הוא עדיין חיפש... אישה.

פרק 3: הבריון (אל-פתווה)

"סעדיה" התגורר בסמטת "אל-סקאלבה", אך שלטונו השתרע על פני כל סמטאות השכונה ורחובותיה, החל מקצות רחוב הצורפים (אל-סאע'ה) ועד למבואות סמטת שוק הדגים.

"סעדיה" היה בשיא עלומיו... גדל גוף, שרירי, בעל עיניים צרות ואף פחוס כשל מתאגרפים. נוסף על כך, הוא היה מהיר חימה, הפכפך, לא אהב ויכוחים, ושנא להשתמש בשכלו.

משום כך, התרגל להכריע כל ויכוח או דיון באגרופו, או בנגיחת ראשו...

מכאן העניקו לו הילדים את הכינוי "טרזן". ואילו המבוגרים כינו אותו "הבריון" (אל-פתווה).

"הבריון" חי בבית ישן עם אמו הזקנה ואחותו "רבקה", שהייתה מבוגרת ממנו בחמש שנים. "רבקה" עבדה בתפירת בגדי ילדים ונשים עבור תושבי השכונה, כדי לפרנס את עצמה ואת אמה לאחר שאביה הלך לעולמו. הוא לא הותיר להן דבר מלבד הבן ה"פרחח" הזה, שלא הצליח לא בלימודים ולא בעבודה...

כמה ניסה אביו ללמד אותו מלאכת כפיים שתציל אותו מעוני, אך כל ניסיונותיו עלו בתוהו. סעדיה העדיף לשוטט ברחובות עד שעה מאוחרת בלילה, מבלי שיהיה אכפת לו מצערם ומכאבם של הוריו. שום מילה או מקל לא יכלו לתקן את דרכיו של "סעדיה". כשאביו מת, "סעדיה" כבר היה בחור חסון, גבוה, בעל קול צרוד, הפוסע לקראת שנתו השבע-עשרה.

לאחר מות מפרנס המשפחה, עברה המשפחה תקופה קשה, שגרמה ל"רבקה" להפסיק לתת לאחיה את דמי הכיס היומיים שלו. "סעדיה" מחה בכעס על הקיפוח הזה, אך עקשנותו של אמו ואחותו הייתה חזקה יותר מזעמו.

אחותו גערה בו: "תראה אותך, נהיית סוס... ובמקום לחיות על חשבוננו כפרזיט... לך תמצא לעצך עבודה שתביא לך לחם".

האם הצטרפה לבתה, וצעקה על בנה: "שכחת, ילד, שאחותך עומדת להתחתן, וצריך לחסוך לה קצת כסף לנדוניה ולציוד?"

מול הטיעון המחץ הזה, ל"סעדיה" לא הייתה ברירה אלא להיכנע למציאות. הוא החל לחפש עבודה שתפצה אותו על אובדן דמי הכיס. הוא התחיל לעבוד כנער שליח אצל "חלפון" החנווני: לסדר לו את המחסן, להעביר את הקניות לבתי הלקוחות, ולפקוח עיניים היטב כדי שידיהם של הנערים לא ישלחו בחשאי לשקני האגוזים והשקדים המסודרים בכניסה לחנות...

"סעדיה" המשיך לעבוד אצל "חלפון" החנווני קרוב לשנה וחצי, עד ש"חלפון" תפס אותו יום אחד מעשן במחסן סיגריה שנדפה ממנה ריח של "חשיש"...

הוא גירש אותו מהחנות...

באותו לילה, במקרה, פרצה שריפה בחנותו של "חלפון". ולולא ערנותם של שכניו שמיהרו לכבות את האש, היא הייתה מכלה את החנות על תכולתה.

בבוקר שלמחרת... הופתע "סעדיה" לראות את האדון "חלפון" מגיע לביתו ומתחנן אליו שיחזור לעבודתו. "סעדיה" נדהם, והמשיך לנעוץ מבט בפניו של "חלפון" מבלי להבין דבר. הוא שמע את קולו של "חלפון" אומר:

"...אני יודע שאתה כועס עליי בגלל שגירשתי אותך... אבל אנא ממך, אדוני, סלח לי ואל תכעס... והנה, אני מנשק את ראשך."

"חלפון" נישק את ראשו של "סעדיה". אך "סעדיה" נותר קפוא במקומו, בוחן בעיניו הצרות את פניו של האדון "חלפון", בתקווה להבין את פשר התנהגותו המוזרה. בטרם הספיק להוציא מילה, שלף "חלפון" מכיסו שטר של חמש לירות מצריות, דחף אותו לידו של "סעדיה" ואמר בקול מתחנן:

"קח את זה כפיצוי קטן על הפגיעה... ומי שסולח הוא נדיב... אבל בחיי אביך, עזוב את עניין השריפות הזה... אני הרי לא מבוטח על החנות, ואם היא תישרף – ייחרב ביתי."

"חלפון" יצא, והשאיר את "סעדיה" במקומו. כשהתאושש מהתדהמה וראה את חמש הלירות בידו, גילה "סעדיה" שיש דרך קלה להרוויח כסף...

מאותו יום ואילך, בעלי החנויות בשכונה פחדו ממנו ועשו לו כבוד רב. "סעדיה" הצליח לנצל את פחדם מפני אלימותו ועריצותו, כדי לקחת מהם כל מה שרצה...

קופסת סיגריות ("קוטרי") הייתה מוגשת לו מדי בוקר על ידי "הדוד חביב" החנווני. חלב וגבינה היו מתנה צנועה מחנויות האחים "והבה". הסוכר, התה והקפה הגיעו מהחנות של "חלפון". ואם חשקה נפשו בפרי או ירק כלשהו, כל שהיה עליו לעשות הוא להושיט ידו לכל עגלה או דוכן בשוק ולחפון כאוות נפשו... אפילו הדוד "מוסטפא", מוכר ה"טורשי" (חמוצים), שהיה מגיע עם עגלתו העמוסה בחביות לפינת רחוב הקראים ושוק העופות, לא חמק מתשלום ה"פרוטקשן". ברגע שהיה רואה את "סעדיה" מתקרב לעברו, היה עוזב את כל לקוחותיו כדי להכין לו צלחת מיוחדת ממגוון החמוצים שהכין בעצמו, ואשר זיכו אותו בצדק בתואר "מלך הטורשי".

כך המשיך "סעדיה" להטיל את מרותו על אנשי השכונה... אם ביקש דבר מה, מיד נמצא מי שימלא את בקשתו. ואם הכריז על רצון כלשהו, מיהרו הסובבים אותו לבצע זאת ללא ויכוח, שכן "סעדיה", כפי שאמרנו, היה אדם חם מזג שלא אהב דיבורים מיותרים... ואם פקעה סבלנותו, היה הופך לשור זועם... מכה... נוגח... ומרסק כל דבר שנקרה בדרכו.

כמה מצעירי השכונה שכבודם נרמס ניסו ללמד את ה"שור" הזה פרק בהלכות מוסר. הם טמנו לו מארב בלילה, סמוך לכניסה לביתו. ברגע שעבר שם, התנפלו עליו, הלבישו שק יוטה על ראשו, והחלו ממטירים עליו מכות באלימות ובאכזריות, עד שהמקלות נשברו בידיהם. כשתש כוחם ונשימתם נעתקה מרוב מאמץ, הסיר "סעדיה" את השק מעל ראשו, השליך אותו לרגליו בשלווה, כמי שפושט חולצה מלוכלכת, ואז החל לטפל בהם באגרופיו ובראשו. לולא היו אצנים מהירים, הוא היה קורע אותם לגזרים במכותיו המוחצות.

"סעדיה" לא שאב את כוחו משריריו בלבד, אלא גם משיתוף הפעולה שלו עם "בריוני" השכונות הסמוכות. מנהגם של "בריוני" השכונות העממיות היה לשתף פעולה ביניהם, כדי להדוף כל סכנה שאיימה על מעמדם... כך, כל אחד מהם היה נחלץ לעזרת חברו במקרה הצורך.

"סעדיה" הקפיד להדק ולחזק את הקשרים הללו. מעת לעת היה מבקר את "בריוני" שכונת "הצורפים", "אל-אזהר", "אל-ח'רנפש", ו"בית השופט", מביא להם מתנות או מברך אותם לרגל החג... ורובם היו מחזירים לו ביקור בחגי היהודים... שרבים הם במהלך השנה...

יום אחד, הדהדו צהלולי שמחה (זע'אריד) מביתו של "סעדיה". נודע לאנשים ש"הבריון" אירס לעצמו בחורה מבנות השכונה, בעלת בית בסמטת "כניס אבן מימון" (בית הכנסת הרמב"ם) וחנות צעצועים ברחוב אל-מוסוכי...

אנשי השכונה נדהמו... והם תהו בלחש, שלא יגיע לאוזניו של "סעדיה": איך יכולה בחורה כמותה להסכים לבחור כמו "סעדיה", שאינו יודע דבר בחיים פרט לאיום על אנשים והכאת ברואי האל?

היו שאמרו שהבחורה ראתה אותו יום אחד מסתער ונלחם בקרב סוער, בו הביס שלושה צעירים חסונים, התפעלה ממנו והוא הפך לאביר חלומותיה... אחרים אמרו שזוהי אהבה ישנה מימי הילדות, ושהבחורה שכנעה את משפחתה ש"סעדיה" לא ייטיב את דרכיו בחיים אלא אם יגשים את שאיפתו להינשא לה...

האנשים קיוו ש"האירוסין" יעדנו את אופיו של "השור" הזועם ולו במעט... אך תקוותם נכזבה עד מהרה. "סעדיה" נותר כפי שהיה... ואולי אפילו הפך קודר, פראי ואלים יותר.

הגיע יום החתונה... וסמטת "משה בן מימון" לבשה חג. חזית ביתם של החתן והכלה הוארה באורות צבעוניים, דגלים ירוקים נתלו מעל החלונות והמרפסות, והאדמה פוזרה בחול צהוב לכבוד הזוג. צהלולי השמחה הדהדו בכל עבר.

זו הייתה "חתונה" שחארת אל-יהוד לא ראתה כמותה שנים רבות. רקדו בה "בריוני" השכונות העממיות הסמוכות לצלילי חליל כפרי ותופי מרים, ואחד הזמרים העממיים הידועים שר בה עד חצות הלילה...

כאשר שככה ההמולה... והאורחים התפזרו...

נכנסו החתן וכלתו לחדרם...

האנשים נשמו לרווחה... הלילה עבר בשלום, ולא פרצו קטטות או תגרות בין המוזמנים סביב כסף ה"נוקטה" (טיפ למנגנים/לחתן), כפי שנהוג בחתונות של "בריונים" ו"מוכתרים".

כמה צעירים שעשו את דרכם הביתה הביטו אל החלון המואר של הזוג הצעיר... ואחד מהם אמר בצחוק: "מסכנה הכלה, חבר'ה... שאלוהים יעזור לה הלילה..."

הצעירים צחקו... והתפזרו.

האורות כבו, ודממה השתרעה. הדבר היחיד שהפר אותה היה קול צעדיו של שוטר הסיור, ההולך ושב בסמטה...

השעות חלפו לאטן, וסימני שחר החלו להפציע בשמיים... לפתע, פילחה את הדממה צרחה בוקעת מפי אישה, כשהיא בוקעת מחלונם של הזוג הטרי. דלת הדירה נפתחה ו"סעדיה" זינק החוצה במנוסה כשהוא חצי ערום... ואחריו מתעופפים בגדיו שכלתו משליכה עליו כשהיא צורחת כלביאה פצועה:

"שלא תעז להראות לי את הפרצוף שלך שוב, יא בן כלב... יא רמאי... יא חסר גבריות... יא אפס... יא..."

אחת השכונות פתחה את חלונה והציצה החוצה כדי להבין את פשר המהומה. היא נחרדה לראות את הזוג הצעיר במצב המוזר הזה, ושאלה את הכלה בתדהמה רבה:

"מה קרה, כלה? חס וחלילה!"

הכלה ענתה כשהיא מכה על חזה בידיה, וקולה כמעט נחנק מרוב כעס:

"איזה אסון קרה, גברת 'אסתר'... האדון הזה, שעושה מעצמו בריון וגבר וטרזן, יצא אפס ופגום... כלומר, בערבית פשוטה... יצא לא גבר..."

השכנה סגרה את חלונה, ומיהרה כקליע להעביר את הבשורה מבית לבית... בינתיים, "סעדיה" אסף את בגדיו הפזורים ועזב את סמטת "אבן מימון" בראש מורכן, כשזיעה קרה מכסה את פניו.

בבוקר, השכונה כולה ידעה את סיפור כישלוננו של "סעדיה" עם כלתו. ומאותו יום ואילך, איש בשכונה לא ירא יותר מ"סעדיה"... ולא פחד ממנו...

"הבריון" איבד את תוארו...

ואת שלטונו.

פרק 4: הדוד מחמוד

ביום שהכרתי אותו, הוא היה אדם בראשית שנות בגרותו, חסון, בעל עור שחום. הוא נהג ללבוש תמיד גלבייה כחולה, לחגור את מותניו בחגורת עור עבה, ולחבוש לראשו כיפת צמר סרוגה בצבע אפור, שעליה כרך "בלאסה" (מטפחת) לבנה. הדבר הבולט ביותר בו היו כפות רגליו הגדולות, שכן הוא תמיד הלך יחף. את חזהו כיסה שיער שחור וסמיך, שבצבץ מבעד לפתח הגלבייה הכחולה שלו.

שמו היה "מחמוד א-טולוני". הוא חי ברובע היהודים (חארת אל-יהוד) בגפו; לא הייתה לו אישה, לא ילדים ולא קרובי משפחה. בחורף, מצא מקלט במאפייה של "המוכתר שבתאי ברבר" – שם היה פורש את מצעו על הרצפה בלילה ומתחמם באפר החם. בקיץ, לעומת זאת, היה מוצא מחסה בבית הקפה של "סלאמה" לאחר שאחרון הלקוחות עזב. שם היה מעביר את שעות הלילה שנותרו, כשהוא מקופל מאחורי דלפק המשקאות, משעין את ראשו אל הקיר ושוקע בשינה עמוקה.

איש לא ידע בדיוק מאין הגיע האיש הזה, ומדוע בחר להשתקע דווקא ברובע היהודים ולא באף שכונה אחרת.

יש שאמרו כי בנעוריו היגר מהכפר לקהיר בחיפוש אחר פרנסה, לאחר שדרכי המחיה בעיירתו הפכו קשות עליו... אחרים טענו שהוא בן למשפחה מכובדת המתגוררת בשכונת "טולון", אלא שסכסוך פרץ בינו לבין אחיו סביב חלוקת הירושה של אביהם, וכתוצאה מכך עזב את הבית והחל לנדוד משכונה לשכונה, עד שמצא את עצמו לבסוף... ברובע היהודים.

אנשי רובע היהודים פתחו את ליבם ואת בתיהם בפני האורח הזר הזה, והוא חש בנוח בחברתם ואהב אותם. וכך הוא השתקע ביניהם...

האמת צריכה להיאמר: "מחמוד א-טולוני" חי ברובע היהודים כאחד מבני המקום, אף שהיה מוסלמי אדוק ששמר על מצוות דתו. הוא הקפיד על חמש התפילות היומיות, צם בחודש הרמדאן, והיה מרים את אצבעו וקורא את השהאדה (הצהרת האמונה המוסלמית) בכל פעם שהלוויה חלפה על פניו ברחוב...

בתחילה, האיש חשש לאכול ממאכלי היהודים. אך לאחר שחי בקרבם ולמד כי הם אוסרים אכילת בשר חזיר, נמנעים מנבלות, וממליחים את בשר הבקר והצאן לפני הבישול כדי להסיר ממנו שאריות דם – דעתו נחה... והוא החל ליהנות ממזונם בנפש חפצה ובתיאבון רב...

כל תושבי השכונה, קטנים כגדולים, הכירו את "מחמוד א-טולוני" וקראו לו "דוד מחמוד" (עם מֶחְמוּד). לא היה בית בשכונה שהאיש לא נכנס אליו כדי להכניס רהיט חדש... או להוציא ממנו רהיט ישן... הוא היה סבל מיומן. הוא נשא את המשאות הכבדים ביותר על גבו בקלות ובגמישות, כשהוא נעזר בחגורת העור שלו לייצוב המשא, ובכפות רגליו הגדולות כדי לשמור על שיווי משקל...

האיש השתתף עם אנשי השכונה בשמחותיהם... וביגונם. אם נערכה חתונה בשכונה, "דוד מחמוד" הוא זה שהיה סוחב את הכיסאות למקום האירוע, עורך את השולחנות, ועוזר לבעלי השמחה בהכנת סעודת הערב...

ובמקרי אבל... הוא היה הראשון לסייע למשפחת הנפטר ולהגיש קפה "סאדה" (מריר) למנחמים.

כאשר משפחה חגגה "טהור" (ברית מילה) של תינוק חדש, "דוד מחמוד" היה נושא את "כיסא אליהו הנביא" שעליו נערכת הברית, וצועד עמו בגאווה מבית הכנסת אל בית החוגגים, כמו גמל הנושא את האפיריון (ה"מֶחְמֵל"). ואם מישהו היה שואל אותו:

– "את הבן של מי הולכים למול, דוד מחמוד?"

היה משיב מיד: "את הבן של אדון בן עזרא."

– "האם זה הבן של יוסף?"

– "הבן של אחיו 'אלי' ואמו הגברת... 'שרה', בת 'שאול' סוחר הבדים בתחילת רחוב אל-מוסכי..."

כזה היה "דוד מחמוד", אדם קרוב, ידיד... ו"שייח' השכונה". הוא הכיר את כל המשפחות בשכונה, קטנות כגדולות, עשירות ועניות, על מוצאן ושורשיהן... ולא פלא, שכן הוא בילה כעשרים שנה בין תושביה, מחפש את פרנסתו, ורגליו מובילות אותו לכל בית שבו מצא עבודה, ולכל חנות שבעליה הזדקק לו...

האיש מעולם לא הפריז בדרישת שכר. הוא היה צנוע, מסתפק במועט: כמה גרושים, ארוחה פשוטה, או פריט לבוש ישן שיוכל להשתמש בו. על אף ש"דוד מחמוד" הרוויח מעט כסף מעבודתו, מעולם לא ראיתי אותו לובש גלבייה אחרת מלבד הגלבייה הכחולה הישנה שלו, ומעולם לא ראיתי נעליים על רגליו.

היו שאמרו שהוא חוסך את כספו לימי הזקנה, כשהשנים ימנעו ממנו לעבוד. אחרים טענו בוודאות שהאיש חוסך את רווחיו כדי לרכוש חלקת אדמה בעיירתו.

כמה מהם אהבו להתלוצץ עמו ושאלו:

– "כמה חסכת, דוד מחמוד?"

האיש היה מרים את ראשו, מצביע בידו לשמיים ואומר במאור פנים של מאמין סבלני:

– "הכל חסד מאלוהים... אני לא מבקש דבר מלבד בריאות."

המוזר הוא ש"דוד מחמוד" לא נעדר מהשכונה ולו ליום אחד. כאשר סיים משימה כלשהי, היה מתיישב על סף אחד הבתים להסדיר את נשימתו, עד שנקרא למשימה אחרת...

כך הסתובב האיש כמו טחנת רוח במשך כל ימי השבוע. הוא עצר ממלאכתו רק לשעה אחת, בצהרי כל יום שישי, אז פנה למסגד "אל-בכרי" הסמוך לשכונה או למסגד "א-שעראני" כדי לקיים את תפילת יום השישי... וכאשר הגיע יום השבת, יום המנוחה של היהודים, שבו סגרו את חנויותיהם ושבתו ממלאכה, האיש מצא מחסה בחנות נטושה ב"סמטת בית הכנסת" (דרב אל-כניס), שהפכה עבורו למקום מגורים ולמקום תפילה. הוא השליך את גופו העייף על המחצלת שכיסתה את הרצפה, ושקע בשינה ארוכה כדי לפצות על שעות השינה שהפסיד בימי העבודה...

עד שיום אחד, "דוד מחמוד" הפסיק להיראות בשכונה... האנשים הניחו שמחלה פתאומית תקפה אותו והעלימה אותו מעיניהם, וכי בקרוב ישוב להופיע... אך כאשר היעדרותו התארכה ולא נראה לו כל זכר בשכונה, האנשים החלו לדאוג...

"דוד מחמוד" הפך לדמות מוכרת בקרב תושבי השכונה, ואף לחלק בלתי נפרד מהמציאות האנושית והחברתית שלה... ממש כמו השייח' "שבתי", "אבו לחאף", "סלאמה איש הקפה", "אשר הקברן", "הדוד אליהו" העיוור, ואחרים.

החלו להישמע השערות והנחות, בניסיון לפתור את התעלומה...

יש שאמרו: "אולי האיש חזר לעיירתו, לאחר שגעגעעיו למשפחתו ולאנשיו הכריעו אותו."

אחרים אמרו: "ואולי הוא התחתן."

הפסימיים, לעומת זאת, הביעו את חששם שמא קרה לאיש אסון... או שהוא מת...

חלפו הימים... ועברו שלושה חודשים. החיים חזרו למסלולם הרגיל, ואנשי השכונה החלו להתרגל להיעדרו של האיש, כפי שאדם מתרגל לאובדן אהוביו שהלכו לעולמם...

עד שבאחד מימי החורף הקרים, כשאנשים ישבו מחוץ לבתיהם, מתחממים מקרני השמש ומשוחחים... לפתע עצרה מונית בעיקול "סמטת המאפייה" (דרב אל-פורן), וממנה יצאו שני גברים...

אחד מהם היה "דוד מחמוד"...

כמעט ולא זיהיתי את האיש, שכן זקנו היה מגולח. הוא לבש גלבייה מצמר משובח, ולראשו חבש כיפת לבד מוקפת בצעיף משי צנוף... ולרגליו נעליים חדשות... הגבר השני היה צעיר נאה פנים, שלבש חליפה מהודרת והרכיב משקפי ראייה, שהקנו לו מראה של מתינות וכובד ראש.

האנשים מיהרו להתגודד סביב שני הגברים, וידיים נשלחו ללחוץ את ידו של "דוד מחמוד" ולחבק אותו.

קולות התרוממו ושאלו אותו:

– "איפה היית, דוד מחמוד?"

– "איפה היית, בנאדם?"

– "היכן היית כל הזמן הארוך הזה?"

"דוד מחמוד" נחלץ בקושי מחיבוקי מקבלי הפנים, והצביע על הצעיר הנאה:

– "הרשו לי קודם כל להציג בפניכם את בני... דוקטור חליל."

הצעיר מיהר להשלים:

– "חליל מחמוד א-טולוני."

אחד האנשים שאל בתדהמה:

– "זה באמת הבן שלך, דוד מחמוד?..."

– "כן... אימו נפטרה כשהיה בן עשר... גידלתי אותו וחינכתי אותו עד שסיים את לימודי הרפואה באנגליה... והוא חזר משם לפני שלושה חודשים."

ואז פנה לבנו ואמר:

– "הבאתי אותך לכאן במיוחד, כדי שתראה במו עיניך את האנשים הטובים שחייתי ביניהם בתקופה שהייתה מהמאושרות בחיי..."

דוקטור חליל העביר את מבטו בין הפנים המאירות והמברכות של אנשי השכונה, ואמר בקול שניכרה בו התרגשות:

– "לא תיארתי לעצמי שהם אוהבים אותך עד כדי כך."

וסלאמה (איש הקפה) צעק כשהוא מצביע על בית הקפה שלו:

– "אבא שלך היה ישן בלילות מאחורי הדלפק הזה."

– "והיה מתעייף ועובד קשה כל היום."

– "ובחורף הוא היה ישן במאפייה של שבתאי ברבר."

– "והוא חי איתנו גם בשמחות וגם ביגון שלנו."

הדוקטור הביט באביו, שדמעות נקוו בעיניו, ואמר בקול חנוק:

– "סבלת הרבה, אבא..."

אמר מחמוד כשחיוך טוב לב על פניו:

– "הכל שווה את זה, דוקטור."

שני הגברים התחבקו... והדוקטור חליל הניח את ראשו על חזהו של אביו, ופרץ בבכי רם...

"דוד מחמוד" טפח על גבו של בנו בחום וברכות ואמר:

– "לא נעים, דוקטור, מה האנשים יגידו?"

ואיש לא אמר דבר... כל אחד מהם רק ניגב את דמעותיו בממחטתו, או מחה אותן בכף ידו... שכן הדמעות חנקו את גרונם.

חלפו ימים ספורים... והאנשים ראו את "דוד מחמוד" תולה שלט גדול במרפסת של דירה ריקה, בבניין שמול מאפיית "שבתאי ברבר".

על השלט הייתה כתובה הכתובת הבאה:

מרפאה

דוקטור חליל מחמוד

מחלות פנימיות – אוניברסיטאות לונדון

"רחמו" או "רחים" היה אדם בא בימים. גילו, לפי הערכת האנשים, נע בין שבעים לשמונים שנה.

הוא עצמו לא ידע מתי בדיוק נולד, אך נהג להדגיש שהיה עד ל"מרד עוראבי", שהתחיל כהתקוממות של צבא מצרים נגד הח'דיב תאופיק, והסתיים בכיבוש מצרים בידי הבריטים.

"רחמו" נולד, אם כן, ביום כלשהו במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה, בעיר אל-מנצורה... אביו היגר מסוריה בנעוריו, והתחתן עם בתו של "החכם שלמה" שהתגורר באל-מנצורה. נולדו להם שני בנים: "יעקוב" ו"רחמו"... לאחר מכן נפטר האב בעקבות מגפה שפקדה את העיר והפילה חללים רבים. כאשר האם מצאה עצמה לבדה, לקחה את שני בניה ונדדה איתם לקהיר, שם השתקעה ברובע היהודים.

"רחמו" למד בבית הספר "דה פרייר", הסמוך למפעל הכיסוי המקודש של הכעבה (מצלחת אל-כסווה א-שריפה), בפינת רחוב סידי א-שעראני... לאחר מספר שנים, הוא הצליח להשיג תעודה שהכשירה אותו לעבוד כפקיד באחד הבנקים.

אשר ל"יעקוב", הוא עזב את בית הספר והחל לעבוד כפועל בחנות בדים ברחוב אל-מוסכי... לאחר מכן, שאפתנותו דחפה אותו לרדוף אחר חלומות עושר, והוא היגר לארצות הברית, ועקבותיו אבדו...

"רחמו" נראה צעיר מכפי גילו. הוא טיפח את עצמו ואת הופעתו בקפידה רבה: תמיד היה מגולח למשעי, וקווצת שיער שחורה צבועה כיסתה חלק מהקרחת שלו... שפמו המעוצב והמסולסל, כדוגמת שפמו של המלך "פואד", עורר את הערצתם ואף את קנאתם של רבים מבני גילו.

אף שהיה פקיד בפנסיה וכל שברשותו הייתה רק קיצבת הפרישה הזעומה שלו, הוא הקפיד על אלגנטיות: חליפתו הייתה תמיד נקייה, צווארון החולצה הלבנה שלו מעומלן, ועניבתו מונחת במקומה מבלי לזוז ימינה או שמאלה. התרבוש האדום הבהוק שלו היה מונח בזווית על ראשו, נוגע-לא-נוגע בקצה גבתו הימנית.

"רחמו" נראה כמעט כמו העתק מדויק של השחקן הקומי "שרפנטח", שהיינו רואים במחזות של אל-ריחאני... הוא היה תמיד עליז, מהיר תפיסה, והרבה לצחוק... דאגות העולם לא הטרידו אותו.

ולא פלא. "רחמו" היה רווק... לא כבלו אותו מחויבויות משפחתיות, ונישואין לא הגבילו את חירותו...

הוא סירב להתחתן, לא מפני ששנא נשים, אלא כפי שנהג לומר – הוא סירב להיכנס ל"כלא" מרצונו. כאשר אימו הייתה בחיים, והוא עוד היה בחור צעיר, היא הפצירה בו להינשא... והייתה אומרת לו תמיד:

– "אני רוצה לראות את הילדים שלך, רחמו, לפני שאמות."

"רחמו" נהג להבטיח לה שהזמן טרם הגיע, וכאשר ימצא את הבחורה המתאימה, לא יהסס להתחתן איתה כדי "להשלים את חצי דתו", כפי שאומרים... אולם "רחמו" ידע שלא יוכל לוותר על חירותו, יהיו אשר יהיו פיתויי הנישואין ויתרונותיהם...

ומה היה חסר לו כדי שיחשוב על נישואין? אימו, למרות גילה המבוגר, הייתה "עקרת בית" מדרגה ראשונה... בגדיו היו תמיד נקיים, גרביו מתוקנים, וחולצותיו תמיד במקומן, מבלי שחסר בהן ולו כפתור אחד... נעליו היו תמיד מבריקות... מיטתו נקייה... ומעולם לא קרה שחזר הביתה ולא מצא ארוחה טעימה מוכנה...

הצורך שלו בנשים הסתכם בביקורים חטופים שערך מדי פעם... בכמה מבתי הזונות בשכונת אלאזבקה. עם זאת, הוא נהנה להצטייר בעיני תושבי השכונה כ"דון ז'ואן" שהנשים מתחרות על תשומת ליבו... הוא נהג לספר לחבריו הצעירים על "הרפתקאותיו הרומנטיות" בסיפורים ששפכו דמיון פורה וסגנון מרתק ומגרה, תוך שימוש בהגזמות תיאטרליות...

המוזר הוא שהוא הצליח לשכנע את האנשים שהוא אכן "דון ז'ואן" אמיתי. עד כדי כך שכמה מנשות השכונה היו מסמיקות ממבוכה אם הוא חלף על פניהן ברחוב.

וכך המשיך "רחמו" להתחמק מנישואין, עד שהרכבת חלפה... ואימו נפטרה לפני שזכתה לראות את צאצאיו...

"רחמו" הפך לגבר בשנות העמידה... ואז לזקן... אך עדיין שמר על חיוניותו, על האלגנטיות שלו ועל רהיטות דיבורו.

סיפורו של "רחמו" יכול היה להסתיים כאן... לולא הגורל רצה אחרת...

באחד מימי הקיץ של שנת 1950, התדפק על דלתו אחד מעורכי הדין הבכירים... כשהתיישבו בסלון, שאל אותו עורך הדין:

– "האם אתה מר רחמים ששון לוי?"

– "כן, זה אני."

– "יש לך אחים?"

– "יש לי אח אחד בשם יעקוב, אבל ניתק איתו הקשר מאז שהיגר לארצות הברית לפני כחמישים שנה."

ואז הוסיף "רחמו" בנימה של חרדה וחשש:

– "אבל למה כל השאלות האלה?"

עורך הדין השפיל את מבטו לרגע, ואז אמר בקול שניסה לרכך:

– "צר לי להודיע לך, מר רחמו, על מות אחיך."

– "אחי מת?...?"

– "והוא הוריש לך הון המוערך בשמונים אלף לירות מצריות."

"רחמו" כמעט התעלף, לולא עורך הדין מיהר להגיש לו לגימת מים... שהשיבה את רוחו.

בין לילה הפך "רחמו" לאדם עשיר. הוא סירב לעבור לשכונת "א-זמאלכ" או "גארדן סיטי" או "מצר אל-ג'דידה" (הליופוליס), כפי שנהגו לעשות תושבי השכונה שהתעשרו... "רחמו" היה מטבעו אדם רגשן; אל רובע היהודים קשרו אותו שנות חיים ארוכות וזיכרונות יקרים... וכן זקנים בני גילו, שהרגיש נוח בחברתם והם בחברתו... בנוסף לך, האנשים כאן האמינו לסיפורי "הרפתקאותיו", עד שדבק בו הכינוי "הדון ז'ואן של השכונה"... והכינוי הזה הסב לו תחושה של גאווה ויוהרה, יותר מתחושת העושר...

האיש הגביר את קפדנותו בנושא הלבוש, והחל ללבוש את הבגדים היוקרתיים ביותר... הוא חידש את רהיטי ביתו לעיצוב המודרני ביותר... ואז החל לחשוב על... נישואין.

הנישואין לא היו עוד אחריות שאינו יכול לעמוד בה, לאחר שכעת היה בעל ממון. הוא יכול היה לקנות הכל בכסף... ואפילו את הנעורים!! ואת הזקנה? הוא ימחק את קמטיה בעזרת ציפוי של זהב!

לא היה קשה ל"רחמו" למצוא בחורה מתושבי השכונה שתסכים לקבלו כבעל, במיוחד אם היא חולמת על התעשרות מהירה... ורואה את פסגת האושר בשרשרת פנינים... או בטבעת יהלום... או במכונית "רולס רויס" באורך חמישה מטרים.

ו"רוזה" הייתה בדיוק מהסוג הזה. גם אימה הייתה מאותו זן, שרואה בכסף את חזות הכל. העוני שבו חיו "אום רוזה" (אמה של רוזה) ובתה, והמחסור ממנו סבלו לאחר מות מפרנסן, הם כנראה שגרמו להן לראות בכסף מטרה ותקווה נכספת.

"רוזה" ואמה גרו ב"מרתף" (בדרום) חשוק, בבית ישן מול ביתו של "רחמו".

הבחורה הייתה מושכת ויפה מאוד, והקפידה על הופעתה למרות עונייה. "רחמו" נהג לראותה מהמרפסת שלו בכל בוקר כשהלכה לעבודתה בחנויות "ציקורל" שברחוב פואד. לפעמים היה מברך אותה בברכת בוקר טוב, והיא אפילו לא טרחה להשיב לו, אלא המשיכה בדרכה בפנים חמוצות, מתעלמת ממבטיו שעקבו אחריה...

אך כאשר האיש הפך לעשיר, המצב השתנה... הפנים החמוצות התחלפו בחיוך עדין... והיא החלה להשיב לברכתו בחום כפול.

"רוזה" החלה להתעכב מדי בוקר ליד פתח הבית, כביכול כדי לסדר את בגדיה ולהניח את הנגיעות האחרונות על ה"איפור" שלה, כדי להעניק ל"רחמו" הזדמנות לפתוח עמה בשיחה... והשיחה לעיתים הפכה ללחישות ורמיזות המפיצות ניחוח של נשיות עזה...

ניחוח שהחזיר את הזקן לימי נעוריו... והוא מיהר להציע לה נישואין.

הטבעת סביב האיש נסגרה... ו"רחמו" נפל בפח שטמנו לו "רחל" ובתה "רוזה".

ביום ה"אירוסין"... הגיש "רחמו" לבחורה כמתנת אירוסין ("שבכה") טבעת אמרלד ויהלומים שעלותה אלפיים לירות, כיאה למעמדו. אימה זכתה למעיל פרווה יקר, מסוג שלובשות רק נשים מהמעמד האריסטוקרטי...

החתונה התקיימה... הזוג הטרי בילה את ירח הדבש באלכסנדריה. כשחזרו לשכונה, המתינה להם דירת פאר ששכר "רחמו" בבניין חדש, שהאם פיקחה בעצמה על בחירת הרהיטים שלו...

כשהאם הייתה ביחידות עם בתה ושאלה אותה איך עבר "ירח הדבש"... עיניה של "רוזה" התמלאו דמעות...

היא אמרה בצער:

– "לא היה שם שום 'דבש' בכלל."

האם הכתה בידה על חזה ואמרה:

– "את מתכוונת שהוא..."

"רוזה" קטעה אותה תוך שהיא מנגבת את דמעותיה:

– "ומה ציפית מגבר בגיל כזה?"

האם לא ידעה מה לומר, הרי היא זו שדחפה את בתה לגורל הזה והיא זו שפיתתה אותה להתחתן עם "רחמו" מתוך חמדנות לכספ... האם טפחה על כתף בתה ואמרה:

– "היי סבלנית, בתי... הזקן הזה לא יחיה עוד הרבה זמן..."

ואז המשיכה בערמומיות: "כל מה שעלייך לעשות עכשיו, הוא לנצל את נקודת התורפה שלו."

ו"רוזה" החלה לנצל את המצב לטובתה... היא דרשה שאימה תעבור לגור עימם באותה דירה כדי שתהיה קרובה אליה... "רחמו" ניסה להתנגד בתחילה, אך עד מהרה נכנע לרצונה של אשתו...

דרישותיה של האישה הלכו ורבו... וחמדנותה התגברה. ו"רחמו" שילם מבלי להתלונן או להתנגד, כאילו ביקש לפצות אותה על ה"זכות" שאין ביכולתו להעניק לה...

"רחמו" גילה את האימפוטנציה שלו מאז הלילה הראשון לנישואיו. חוסר האונים הזה עיוור אותו בכל פעם שניגש למיטת אשתו... זה פגע בו קשות, במי שהיה "הדון ז'ואן של השכונה", להיכשל בהוכחת גבריותו מול אשתו.

"רחמו" לא פסח על אף רופא או מומחה בחיפוש אחר עזרה, אך לשווא... הרפואה עמדה חסרת אונים מול האפשרות לחולל ניסים... כמה מחבריו הקרובים יעצו לו להשתמש ב"סמים"... הוא ניסה את כל הסוגים, אך הם לא השפיעו עליו... הוא השתמש בתבלינים וצמחי מרפא כמו הל, אגוז מוסקט ולבונה טבעית, והלך לקברי קדושים וצדיקים, הדליק עבורם נרות ונדר נדרים... אך דבר לא השתנה... ו"רחמו" נותר חסר אונים במילוי חובתו כגבר...

עברו שבועות וחודשים... ו"רחמו" שקע בייאוש... הוא הבין שהגיל חזק יותר מרופאים, מתרופות סבתא, ומקברי קדושים, ונכנע בחוסר אונים לגורלו...

אך היה קשה ל"רחמו" לוותר על התואר "דון ז'ואן", וגאוותו הגברית סירבה להפוך למושא ללעג ולקלס בקרב תושבי השכונה, ולכן החליט לשמור את הסוד בתוך קירות ביתו, יהיה המחיר אשר יהיה...

והמחיר היה גבוה מאוד...

אשתו ואימה ידעו עד כמה הוא להוט להסתיר את סודו... והן ניצלו זאת עד תום... והאיש נאלץ לשלם בהכנעה, מבלי להוציא הגה, ומבלי לנסות להתווכח...

בכל פעם שאחד מחבריו עצר אותו ברחוב ושאל:

– "מתי יגיע יורש העצר, מר רחמו?"

היה משיב במרירות:

– "ילדים? איזה ילדים... למי יש סבלנות עכשיו לגדל ילדים? ככה זה מצוין ותודה לאל."

ואז המשיך בדרכו בצעדים מהירים, כמעט מקפץ, כאילו הוא רוצה להוכיח לאנשים שהוא עדיין אותו "דון ז'ואן" בעל כוח וחיוניות של צעיר...

אך בתוכו פנימה האיש סבל... והרגיש הרגשה של אדם נחות וחסר אונים, המוכנע תחת שליטתו של עריץ כוחני ואכזר... בניגוד להרגלו, הוא הפך לעצבני... מיעט לדבר... ולא נטה להתלוצץ.

יום אחד, הגיע לביקור אצל "אום רוזה" (אמה של רוזה) קרוב משפחה שלה, שעבד כפקיד במשרד של עורך דין. היא שאלה אותו:

– "תגיד לי, זכי... אם 'רחמו' ימות, האם רוזה תירש את כל כספו?"

האיש ענה: "היא תירש אותו, אם הוא ימות בלי להשאיר צוואה שקובעת אחרת."

ליבה של האם צנח, והיא אמרה מבלי לנסות להסתיר את חרדתה:

– "אתה מתכוון שהוא יכול לנשל אותה מהירושה?"

– "אם ירצה בכך, ובמיוחד אם לא ילדה לו צאצאים..."

הביקור הסתיים... והאיש עזב... והותיר את "רוזה" ואימה טרף לספקות וחרדות... אין ספק ש"רחמו" נוטר להן טינה, ולא מן הנמנע שהוא חשב לנשל את "רוזה" מהונו העצום...

"רחל" נתנה דרור לדמיונה הקודח, והחלה לחפש פתרון לבעיה של בתה...

ולבסוף, השטן שבה הדריך אותה למה שחיפשה. האם אמרה לבתה:

– "זה באמת אסון אם הכסף יחמוק מבין אצבעותייך, בתי."

"רוזה" הגיבה בכעס גלוי:

– "ומה אני אמורה לעשות, אמא?"

– "ללדת לו ילד..."

אמרה "רוזה" בלעג מהול במרירות וכאב:

– "את רוצה שאלד לו מרוח הקודש?..."

אמרה האם בשלווה:

– "לא... אלא מ'אלברט'... הצעיר שאהב אותך ורצה להתחתן איתך, לפני שהתחתנת עם רחמו."

למרות ש"רוזה" ידעה שאימה אינה מהססת לבצע את המעשים השפלים והנבזים ביותר למען השגת כסף, היא עמדה כמעט המומה למשמע התוכנית שרקח מוחה של אימה כדי להשיג את העושר...

כאשר האם סיימה לפרט את התוכנית, "רוזה" שאלה בחשש:

– "ואם הוא יכחיש את אבהותו לילד?"

חיוך זדוני התפשט על פני האם והיא ענתה:

– "'רחמו' לא יעז לעשות זאת, הרי את יודעת עד כמה חשוב לו להסתיר את סוד האימפוטנציה שלו..."

בלילה למחרת... הלכה "רוזה" לדירתו של החבר הקודם שלה, "אלברט", והתמסרה לו...

שישה חודשים חלפו. באחד מלילות הקיץ... ישב "רחמו" כהרגלו במרפסת, מחפש משב רוח ומשקיע את יגונו בבקבוק קוניאק, כשלפתע נכנסה "אום רוזה" (חמותו) ואמרה בשמחה גלויה:

– "מזל טוב, 'רחמו', אלף ברכות..."

"רחמו" הסתכל על "חמותו" בחוסר נחת ושאל בקול נוטף שנאה:

– "מזל טוב על מה?"

ענתה אימה של "רוזה": "בקרוב תהפוך לאבא..."

המתאבן (אלמזה) נתקע בגרונו של "רחמו", והוא דחף אותו עם שלוק של שתייה, ושאל כשהוא כמעט נחנק משיעול:

– "אהפוך למה?...?"

– "תהפוך לאבא, 'רחמו'."

– "זה זמן לבדיחות, אישה?"

– "אני לא צוחקת, בנאדם... אשתך הייתה הרגע אצל הרופא, והוא אישר לה שהיא בהיריון."

אמר רחמו בקול צרוד:

– "בהיריון?...?"

– "והיא בחודש השלישי, רחמו."

"רחמו" בהה בפניה של חמותו לרגע, כמי שלא מאמין למשמע אוזניו, ואז פרץ בצחוק...

חמותו הצטרפה אליו וצחקה יחד איתו... אבל "רחמו" המשיך לצחוק ולצחוק ללא הפסקה...

"אום רוזה" ניסתה לגרום לו להפסיק לצחוק, אך לשווא. הצחוק המתגלגל של "רחמו" הדהד ברחבי הבית והגיע עד לבתי השכנים...

לפתע... הוא הפסיק לצחוק, ידיו נשמטו... ראשו צנח על חזהו...

ואום רוזה צעקה לעברו...

אך האיש החזיר את נשמתו לבוראה...

חלפו שלושים יום, ו"רוזה" נכנסה לחודש הרביעי להריונה...

וכאשר נפתחה צוואתו של "רחמו"... התברר שהאיש הוריש את כל כספו למוסדות צדקה.

פרק 6: בית הקפה של לנשאנו

הידיעה התפשטה בשכונה כאש בשדה קוצים, והציתה בכל סמטה ופינה, ואפילו בכל בית, ויכוח סוער. לעיתים הוא היה שוכך והופך ללחישות העוברות מפה לאוזן, ולעיתים גבר עד שהזכיר עצרות פוליטיות בתקופת בחירות.

אנשי השכונה התחלקו לאלה שהאמינו לידיעה ולאלה שהכחישו אותה... מי שהאמין ניסה למצוא לכך הסבר שההיגיון יכול לקבל, וכשכשל בכך, החל מעלה השערות ותסריטים שונים... רק כדי לבנות עליהם עוד השערות ותסריטים, כמו אדם הבונה ארמונות חול מול הרוח.

אלה שלא האמינו לידיעה יצאו לרחוב "אל-מוסכי" ול"א-סיכה אל-ג'דידה" (הדרך החדשה), כדי לחטוף את הגיליונות הראשונים של עיתוני הערב מיד כשהגיעו לידי מוכרי העיתונים...

ב"בית הקפה של לנשאנו", התגודדו יושבי בית הקפה סביב העיתונאי "אלברט מזרחי", שהחל לאשר באוזני הסובבים אותו את אמיתות הידיעה... וטען ששאב אותה ממקור מוסמך באגודת העיתונאים שעתיים קודם לכן.

"הארוש" הכה כף אל כף ואמר בקול סחוט מכאב, כאילו הוא מספיד אדם יקר שהלך לעולמו:

– "זה לא יאומן, אנשים... הרי היא הייתה כאן רק לפני שבועיים, ביקרה בבית הכנסת (הרמב"ם) 'בן מימון', וביקשה מהרב 'בנימין' לקרוא כמה תפילות לעילוי נשמת אביה המנוח".

יוסף עקנין אמר בתגובה לדבריו של "הארוש":

– "היא הרגילה אותנו לבוא ולבקר בבית הכנסת מפעם לפעם, ותמיד הייתה נדיבה במעשי צדקה".

אחד מזקני השכונה נזכר בשנים עברו, שבהן קשרה אותו ידידות אמיצה עם אביה, ואמר:

– "לאביה, עליו השלום, היה את אחד הקולות היפים ביותר. כשהיה מסלסל ב'ברכת כוהנים', הדמעות היו זולגות מעיני האנשים... הבורא עולם נתן לו קול פלאי...".

האדון "לנשאנו" הזדקק במושבו... כחכח בגרונו... ובטרם הספיק להביע את דעתו, נכנס מישהו לבית הקפה כשהוא נושא בידו גיליון של העיתון "אל-מוקטם" שיצא לאור זמן קצר לפני כן. הידיים חטפו אותו בלהיטות ובסקרנות...

העיניים החלו לחפש את הידיעה... ולא היה צורך לחפש הרבה... בראש העמוד הראשון... התנוססה תמונה של האמנית "ליילה מוראד", ראשה עטוי צעיף לבן, והיא כורעת על שטיח תפילה. מולה ספר קוראן גדול ופתוח, ומולה יושב השייח' של מסגד אל-אזהר על כיסא... ומעביר לה שיעור בעקרונות ההלכה האסלאמית.

הידיעה, אם כן, נכונה... ליילה מוראד... התאסלמה.

שתיקה כבדה השתררה בבית הקפה. הזקנים הרכינו את ראשיהם, עיניהם קפואות... ועשרות שאלות מבולבלות צרבו את החזות...

חום האוויר הגביר את תחושת המחקק, ואגלי זיעה ניגרו על הפנים... את חוט השתיקה קטע אלברט מזרחי, שניסה לרכך את עוצמת ההלם:

– "אז מה כבר קרה? היא לא הראשונה שעזבה את דתה... וגם לא האחרונה".

אך "הארוש" אמר, כשהוא נאבק בתחושת מרירות ואכזבה:

– "אבל חבר'ה, מי שאין בו נאמנות לדת שלו... לא תהיה בו נאמנות לאף אחד".

הנוכחים אישרו את דבריו... חלקם בהנהון ראש... וחלקם במלמול לא ברור....

האווירה הייתה מתוחה... והשיר שבקע מה"רדיו" הסתיים, וקולו של הקריין נשמע מכריז על השיר הבא... וכמו שקורה בסיפורים בעלי עלילה מתוכננת היטב... הקריין בחר שיר של הזמרת "ליילה מוראד"...

ידו של "לנשאנו" נשלחה במהירות אל מכשיר הרדיו שהיה מונח על המדף...

והוא כיבה אותו....

השתיקה שבה לאפוף את בית הקפה, ולא נשמע דבר מלבד קול דסקיות המשחק (קשאט), מכות ה"קוביות" (זהר) על דפנות השש-בש (טאולה), בעבוע המים בבטן ה"נרגילה" (שישה), ולחישות של כמה מהיושבים, שנקטעו בצחוקים חסרי חיים...

לפתע צעק אחד מהם:

– "תדליק את הרדיו, לנשאנו."

– "אין רדיו היום".

– "נו, ומה אשמתנו שאתה הופך לנו את המקום לבית אבלים?"

לנשאנו צעק בתגובה, כשהוא נאבק בתחושת כעס שהתפרצה בקרבו:

– "אני אדון לעצמי בבית הקפה שלי... מצידי אהפוך אותו גם לבית הלוויות. ותכל'ס, חבר'ה, למי שזה לא מוצא חן בעיניו, הוא מוזמן ללכת לשבת בבית קפה אחר."

ואז המשיך, כשהוא מפנה את דבריו לנער השליח שלו:

– "ילד, עזוז... תוריד את התמונה הזאת מפה."

והוא הצביע בידו לעבר הקיר, שם הייתה תלויה תמונה צבעונית גדולה של האמנית "ליילה מוראד", בתוך מסגרת עץ מוזהבת....

השמש שקעה באותו יום, והוויכוחים בבתי הקפה ובפינות הסמטאות שכנו... האנשים חזרו לבתיהם, ובעיות היומיום סחפו אותם בזרמן, והרחיקו אותם מעט מאותו אירוע שכמעט הוציא אותם מדעתם לאורך כל שעות היום..

בבוקר שלמחרת... האנשים בשכונה העבירו ביניהם סיפור מוזר: הם סיפרו שמונית עצרה לאחר חצות מול בית הכנסת (הרמב"ם) "בן מימון", וממנה יצאה "ליילה מוראד" עטופה בגלימה שחורה... פניה מוסתרות במשקפיים שחורים גדולים... היא נכנסה לבית הכנסת, ביקרה בקבר "בן מימון", ואז ביקשה מ"שמש" בית הכנסת לקרוא כמה תפילות לעילוי נשמת אביה, זכי מוראד....

הסיפור התפשט במהירות בכל מקום... והגיע לכל בית... הפנים הזועפות אורו, ומבטי הקלה נשקפו מהעיניים.

"בית הקפה של לנשאנו"... בעל בית הקפה בחר, מתוך אוסף התקליטים, תקליט ישן, הניח אותו על ה"גרמופן" שניצב בפינת בית הקפה שלו, סובב את ידית המתיחה, ואז הוריד את המחט בעדינות ובזהירות...

התקליט הסתובב, וממגביר הקול בקע קולה של ליילה מוראד, שרה ברכות ובמתיקות את השיר "מדוע את מבולבלת בין הלבבות" (חיראנה ליה בין אלקלוב)....

"לנשאנו" פנה לעבר השליח שלו "עזוז", שעמד מאחורי הדלפק והכין כוס תה לאחד הלקוחות, ואמר בקול מלא שביעות רצון:

– "תחזיר את התמונה למקום, עזוז... נער את האבק מהמסגרת, ותבריק טוב טוב את הזכוכית."

פרק 7: הבית של סמחה

בכניסה ל"סמטת הסכר" (חארת אל-סד), ובמרחק צעדים ספורים מבית הספר "גרין", קבעה לה "סמחה" את מקומה מול "דוכן" מעץ (נצבה), שנשען על שני ארגזים ריקים. עליו סידרה חתיכות ממתקים, שוקולד, מסטיקים, "סומסומיה", "פשפשי הגברת" (סוג של ממתק), "מקל השומר" (נבוט אל-עפיר) ועוד סוגי ממתקים, שמשכו אליהם שניים... ילדים זבובים.

"סמחה" קיבלה את פני הילדים בחיוכה הטוב והמזמין. את ה"זבובים", לעומת זאת, ניסתה לגרש ב"מניפה" מיוחדת (מנשה), עשויה מסיבים וקש אורז, שאחזה תמיד בידה, בעוד עיניה עוקבות אחר החרקים המטרידים הללו בעלותם וברדתם....

ילדי השכונה היו חולפים על פני "הדוכן של סמחה", ושוטפים את עיניהם בשפע הצבעים והצורות שהיה בו... "סמחה" הקפידה תמיד להציג על ה"דוכן" שלה כל חידוש בתחום הממתקים ואומנותם. כמעט ולא הופיע בשוק סוג חדש, והיא כבר מיהרה להשיג אותו... משום כך, "הדוכן של סמחה" היה תצוגה שוקקת צבעים, וכך דשא לחלומותיהם של ילדים רבים. חלקם הסתפקו בבליעת רוק ובאנחה של צער, כמי שאומר "העין רואה... אך היד קצרה מלהשיג", בעוד אחרים שמו את ה"גרזשים" או ה"מילימים" שלהם בידה של סמחה, ומילאו את ידיהם וכיסיהם מכל טוב סוגי הממתקים.

למרות גילה המבוגר, ניחנה "סמחה" בחן של יופי שקמטי הזקנה לא הצליחו לטשטש את תווי פניו, ועיניה נותרו בתכלת של שמיים צלולים ביום אביב...

ה"זקנה" הייתה מרוצה מאוד מעבודתה זו... כך לפחות היה נראה ממאור פניה, שהחיוך לא מש מהם, גם כשהילדים התגודדו סביבה בהמולה וצעקות מחרישות אוזניים... ואולי חיוכה אף גדל והתרחב ככל שהרעש גבר והצעקות מסביבה התגברו.

ורוב הילדים היו מבקשים "ממתקים", ולא היה להם מספיק כדי לשלם עליהם. ליבה הטוב לא הרשה לה לקחת בחזרה מהילדים את ה"ממתקים" שלקחו... והיא הייתה מבקשת מהם שישלמו לה מחר או מחרתיים, ואז לא עבר זמן רב עד ש"סמחה" הייתה שוכחת... או עושה עצמה שוכחת....

כמה ייחלה שיהיה לה ילד שימלא את חייה... היא התחתנה פעמיים... אך הגורל רצה למנוע ממנה את חסד ההורות... היא נותרה עקרה, עד שהזקנה השיגה אותה.

בעלה הראשון היה צעיר הולל, פוחז, שלא יחס שום חשיבות למוסר ולא ידע יראת אלוהים. הוא השקה אותה בכוס תרעלה של השפלה וביזיון, והיא סבלה את הייסורים בסבלנות של נפש מאמינה וטובה...

וכאשר הרתה לו... הוא הכריח אותה לעבור הפלה. הפלה זו הייתה הסיבה לעקרותה....

לאחר חמש שנים שבילתה עימו בגיהנום של חיים, הוא הסכים לגרש אותה, בתנאי שתוותר על זכויותיה החוקיות...

"סמחה" ויתרה על הכול... הוא אפילו לא הרשה לה לקחת את מזוודת הבגדים האישיים שלה... והיא יצאה, כפי שאומר הפתגם העממי, "מהחגיגה בלי גרגר חמום", כשהיא סובלת מפצעים בנפש ובגוף....

הימים והחודשים חלפו... הפצעים החלו להגליד, ו"סמחה" חזרה לקבל את פני החיים מחדש, שואבת מנעוריה ומיופיה תקווה שתאיר את דרכה למחר טוב יותר.

היא הייתה חייבת למצוא לעצמה עבודה מכובדת כדי להתפרנס ממנה, במיוחד לאחר שאביה נפטר בפתאומיות והיא מצאה את עצמה אחראית לפרנסת אמה החולה... היא החלה לעבוד כ"מוכרת" בחנות אקסקלוסיבית לבגדים מיובאים ברחוב פואד, שאליה נכנסו רק עשירים ובני המעמד ה"אריסטוקרטי" שחיפשו את ה"מודלים" העדכניים ביותר מלונדון ופריז....

יום אחד, נכנס לחנות אדם מכובד ששיבה זרקה בפאותיו. מעיניו נשקף מבט עמוק... המשלב את חום הנועורים עם חוכמת הזקנים.

"סמחה" ניגשה אליו ושאלה למבוקשו... והאיש עמד והתבונן בה בסקרנות ובהערצה, מבלי לומר דבר... כשהבחין שסומק של בושה מכסה את לחייה, אמר בהתנצלות:

– "סלחי לי, עלמתי... יופיך מושך את העין."

"סמחה" מלמלה מילת תודה, בעודה מגמגמת ממבוכה, ומנסה להתחמק ממבטו הטוב והעמוק.

לפתע משהו התעורר בחזה...

והיא הרגישה שגורלה נקשר באיש הזה מאותו רגע....

האדון "דוד" (דויד) החל לפקוד את החנות לעיתים קרובות, כדי לקנות כל דבר... שלא היה לו בו צורך!! זו הייתה הדרך היחידה שאיפשרה לו לראות אותה ולשוחח עמה....

"סמחה" גילתה שהוא מבוגר ממנה בעשרים שנה... ושהוא אלמן עשיר, אב לשני בנים ובת שהם בגילה... וכולם נשואים... ושהוא מתגורר בגפו בבית גדול בשכונת "א-זמאלכ", שעליו מופקדים "טבח", "משרת זקן" ו"גנן"....

המפגשים התרבו... והיא סיפרה לו בגילוי לב על עברה הכואב... והאיש אסף את פצעייה אל חזהו... וחייב את יגונה בליבו הגדול... המחיצות קרסו, ועשרים השנים שהפרידו ביניהם נמסו בלחישת אהבה....

הם נישאו... ו"סמחה" חיה עם בעלה "דוד" חיים מלאי אהבה ואושר, שפיצו אותה על צער העבר וכאביו....

רק שני דברים... העיבו על שלווה אושרה...

חוסר היכולת שלה להרות... והחרם שהטילו ילדיו של בעלה על אביהם מאז שנישא לה....

"דוד" האמין שהנתק מצידם של ילדיו לא ימשך זמן רב, וכי בסופו של דבר הם ישלימו עם המציאות, הלבבות והנפשות יטוהרו, והדברים יחזרו למסלולם... אך הימים טפחו על פניו. בניו התמידו ביחסם העוין כלפיו, ושללו ממנו את הזכות לראות את נכדיו שכה אהב והיה קשור אליהם... בשל כך הוא היה נראה תמיד עצוב, למרות האושר שחש לצידה....

זה כאב ל"סמחה" בלב לראות ענן של עצב בעיניו של האיש הטוב, בכל פעם שעלה שמם של הילדים והנכדים. "סמחה" ייחלה מעומק ליבה שתוכל להעניק לבעלה ילד שיפיג את בדידותו... ויפצה אותו על הניכור הכואב שהוא סופג מילדיו.

"סמחה" לא פסחה על אף רופא או מומחה... והרופאים ביצעו בה מספר ניתוחים, אך היא נותרה עקרה, כמו עץ שנעקר משורשיו והתייבש.

"סמחה" חיה עם בעלה עשרים שנה, שבמהלכן העניקה לו את המיטב שאישה אוהבת יכולה להעניק לבעל נאמן... ודוד נפטר כשהוא בן שבעים....

צוואתו נפתחה בנוכחות בניו ועורך דינו...

ועורך הדין הקריא את נוסח הצוואה:

"אני, פלוני בן פלוני, מוריש בעודי בדעה צלולה את כל כספיי, איגרות החוב והתכשיטים השמורים בבנקים, לאשתי הנאמנה 'סמחה', שהעניקה לי את הימים המאושרים בחיי.

כמו כן, אני מוריש לה את הבית שבו היא מתגוררת ברחוב שג'רת אל-דור בא-זמאלכ...

אשר לילדיי, אני מוריש להם את מפעל התרופות הממוקם בחלואן... בתנאי שלא תהיה להם זכות למכור או למשכן אותו לפני שנכדיי יגיעו לבגרות."

בניו של האיש זעמו... הם הגישו תביעה ל"בית הדין המעורב" (אל-מחקמה אל-מוח'תלטה), ובה דרשו לבטל את הצוואה, בטענה שאביהם כתב אותה תחת השפעת אשתו, שניצלה את זקנתו, חוליו והזדקקותו לה, והדיחה אותו לנשל את בניו מזכותם החוקית לכספו, שהוערך במאה אלף לירות.

ביצוע הצוואה הוקפא...

והכספים בבנקים הוקפאו...

ו(הבית) הושם תחת כינוס נכסים משפטי (אפוטרופסות) עד שתתקבל פסיקה סופית בתביעה.

"סמחה" לא מצאה כל סיבה להישאר בביתה ב"א-זמאלכ", ושבה לשכונה שבה נולדה וגדלה... היא שכרה דירה צנועה ב"סמטת הסכר" (חארת אל-סד), והרגילה את עצמה למחסור ולסבלנות....

וכאילו הגורל רצה להגביר את אכזריותו ועקשנותו, הליכי המשפט התארכו... והמשפט נדחה עשרות פעמים... שלוש שנים חלפו, והתיק עדיין שקוע בים של טיעונים, תזכירים ודיונים בלתי נגמרים.

"סמחה" הוציאה את כל כספה ורכושה הפרטי כדי לקיים את עצמה, והחלה לחיות מקצבה חודשית שהעניק לה כונס הנכסים, שכמעט ולא הספיקה לצרכי המחיה הבסיסיים... והיא הרי התרגלה לחיי רווחה ופאר.

אך גאוותה מנעה ממנה לפתור את הסכסוך באמצעות פשרה והסכם עם היורשים... התיק הפך לעניין של עקשנות... גאוה והתרסה....

באחד מימי הקיץ של שנת 1945 נסעה "סמחה" ל"אל-מחלה" (דמנהור) כדי לבקר בקברו של "סדיי אבו חצירא". מול קברו, אליו עולים לרגל מאמינים מכל הדתות, עמדה "סמחה" שוטפת בדמעות את פצעי ליבה העצוב, ועל שפתייה תחינה שהייתה כמו תפילה:

– "הו, צדיק ישר... בזכות האבות והנביאים... אברהם, יצחק ויעקב... הענק לי סבלנות ונחמה, השב את השלווה לנפשי, ועזור לי לשאת את הימים."

באותו לילה ממש... ראתה "סמחה" בחלומה ילד בוכה. היא אימצה אותו אל חזה והעניקה לו חתיכת ממתק... מיד הוא הפסיק לבכות, וחיוכו המאיר שב לפניו...

כאשר "סמחה" התעוררה משנתה, היא הבינה ש"סידי אבו חצירא" הטיל על כתפיה את המשימה לשמח ילדים... והאם יש משהו שמשמח לב של ילד יותר מאשר חתיכת ממתק?

וכך מצאה את עצמה "סמחה" יום אחד מתמקמת מול "דוכן" מעץ הנשען על שני ארגזים ריקים... ועליו סידרה חתיכות ממתקים... ושוקולד... מסטיקים... ו"סומסומיה"... ו"מקל השומר"... ועוד סוגי ממתקים שמשכו אליהם את הילדים... ואת הזבובים....

ורוב הילדים היו מבקשים ממתקים, ולא היה להם מספיק כדי לשלם עליהם... וליבה הטוב לא הרשה לה לקחת בחזרה מהילדים את מה שלקחו מה"ממתקים", אז הייתה מבקשת מהם שישלמו את מחר... או מחרתיים. והילדים היו שוכחים... ו"סמחה" הייתה גם היא שוכחת, או עושה עצמה שוכחת....

עד שהגיע היום בו חלתה "סמחה" במחלה קשה שריתקה אותה למיטה, והיא לא יכלה עוד להזיז את גופה...

והילדים היו באים אליה הביתה, עומדים מול מיטתה ושואלים אותה:

– "מתי תחזרי למכור ממתקים, סמחה?"

ו"סמחה" הייתה שותקת... אך עיניה היו מתמלאות דמעות....

כאשר עורך הדין שלה בא אליה יום אחד לבשר לה שזכתה במשפט, ושהבית משפט אישר את חוקיות הצוואה, "סמחה" הרגישה שימיה בעולם ספורים...

היא הכתיבה את צוואתה לעורך הדין שלה:

– "מחצית מהירושה תחולק לנכדיו של בעלי המנוח... הוא אומנם שלל מהם את זכותם ברגע של כעס, אבל הוא אהב אותם אהבה שאין לתאר. המחצית השנייה... אני מורישה אותה לבניית בית יתומים שיישא את שמו של בעלי המנוח....".

"סמחה" נפטרה... והמוסד נבנה....

ואחרי כמה ימים הוצב על דלתו שלט שעליו נכתב: "בית היתומים של דוד".

אבל האנשים בשכונה קראו לו...

"הבית של סמחה"....

כל תושבי השכונה הכירו אותו, והם נהגו לכנותו בשם "אבו לחאף". אנחנו, חבורת הילדים, לעומת זאת, קראנו לו "אבו שמאעה", כלומר: "בעל המתלה" (הקולב). שני הכינויים, למרות השוני ביניהם, הצביעו על אותה משמעות; "אבו לחאף" נהג לעטות על גופו את כל הגלביות, החולצות והמעילים הישנים שהנדבנים העניקו לו, עד שנראה כמו מתלה מהלך שעליו תלויים פרטי לבוש.

בכל פעם שמישהו העניק ל"אבו לחאף" גלבייה או חולצה, הוא מיהר ללבוש אותה מעל בגדיו, עד שגם היא בתורה נעלמה תחת גלבייה או חולצה אחרת שהעניק לו נדבן חדש. כך הפך לבושו למעין שמיכה (לחאף) בלה וקרועה, שממנה משתלשלים סמרטוטים בשלל צבעים וצורות חסרי התאמה.

"אבו לחאף" מעולם לא פשט את לבושו זה... הוא הלך, אכל, וישן עם ה"לחאף" שלו; הוא לא החליף אותו ולא המיר אותו באחר, אפילו לא בימי חג. כל שהיה עושה הוא לעטות מעל ה"לחאף" הזה מעיל לבן ורחב, ששמר במיוחד להזדמנויות כאלה, ואז היה מחיש את צעדיו בגאוה ברחובות השכונה, והאנשים ידעו שהאיש עושה את דרכו לבית הכנסת כדי להתפלל... וברגע שהחג הסתיים, "אבו לחאף" היה מקפל את מעילו הלבן וחוזר להלך ב"לחאף" הבלוי שלו, מבלי שיהיה אכפת לו ממבטי הרחמים והלעג שליוו אותו לכל מקום.

אף שעבר מזמן את שנות נעוריו, וסבל מעוני ומחסור כשהוא חי על תרומות של כסף ומזון שהאנשים העניקו לו, הוא היה חסון ובריא. לעיתים רחוקות התלונן על מחלה או כאב, ולעיתים רחוקות נעדר ממקומו הקבוע שבו נהג להעביר את ימיו – בפתח חנותו של ה"מועלם" אליהו, בעל מטבחית הקפה הידנית, שבה נהגו תושבי השכונה לטחון את פולי הקפה בעלי הארומה המיוחדת שלהם. כיוון שאליהו היה עיוור, הוא מצא חברה נעימה בשיחותיו עם "אבו לחאף", שהיה מביא לו את חדשות השכונה וידיעות מהעולם, אותן שאב מעיתונים וירחונים ישנים שיושבי בתי הקפה הותירו על השולחנות והכיסאות.

ילדי השכונה חששו להקניט אותו בגלל מזגו החם. כש"אבו לחאף" כעס... יסודות הבתים רעדו והחלונות רעדו תחת משא צעקותיו המדהדות... אפילו בבתי הקפה, שיחותיהם של הלקוחות נקטעו והפכו ללחישות צחקניות כשקולו של "אבו לחאף" השתחרר מכבליו.

המילים היו נורות מגרונם כשטפון עז... לעיתים ברורות, ולעיתים סתומות. זו הייתה תערובת משונה של ערבית ספרותית ומדוברת... קולו היה עולה וגועש לעיתים כחום הרי הגעש... ואז נרגע וצונח לקרירות של קרח... ממש כמו שחקן מוכשר המגלם תפקיד ראשי במחזה שייקספירי. "אבו לחאף" אמר הכל... ולא אמר כלום... הוא שפך את זעמו על הכופרים, על המהמרים, ועל אלה הגוזלים את כספי היתומים והמסכנים, ואז עבר בפתאומיות וללא הקדמה לתיאור מעלותיה של האישה, ולשירת הלל לעגבותיה, שהן, לדבריו, תענוג העולם ומשוש הנפש... ואז חזר לדבר בטון של דרשן ומדריך רוחני, מבשר לחוטאים על ייסורי הגיהנום וסופם המר, כשהוא מגבה את דבריו בפסוקים מהתורה, או בפסוקים מהקוראן... לעיתים אף השתמש בבתי שיר שזכר בעל פה מאת המשוררים אבו אל-עלאא אל-מערי או אל-מותנבי, שאותם דיקלם בחגיגות מילולית רבה, המדגישה את המוזיקליות של המשקל והחריזה... לבסוף היה חותם את ה"קרנבל הרטורי" שלו בשיר מחורז (זג'ל) שאלתר בהשראת הרגע והנסיבות... ופעמים רבות ה"השראה" הזו הייתה כיכר לחם או צלחת של "פול מדמס" שהעניק לו אחד מברואי האל....

האמת צריכה להיאמר: זיכרונם של האיש שימר חלק ניכר ממה שלמד בבית הספר. הוא השלים את לימודיו היסודיים בתקופה שבה תוכניות הלימודים העניקו לתלמיד טעימה מכל תחום, והכשירו אותו לשאת את התואר "משכיל".

תושבי השכונה ראו ב"אבו לחאף" אדם משכיל, על אף שיגעונו...

ואילו אנו, הילדים, ראינו בו "משוגע", על אף השכלתו...

הערצנו אותו ופחדנו ממנו בעת ובעונה אחת... היינו מנסים למשוך אותו לשיחה, כדי לגלות ולו סיבה אחת שתסביר לנו את פשר התנהגותו המוזרה, אך לשווא. האיש התעקש להתעלם מעברו, ולא לחטט בסודותיו האישיים.

בכל פעם ששאלנו את המבוגרים, הם אמרו לנו: "המסכן השתגע בגלל היחס הרע של אשתו אליו". וכשהמשכנו לשאול: "ואיפה אשתו?" – חלקם אמרו "היא מתה", ואחרים טענו בתוקף שהיא עזבה את השכונה למקום רחוק שאיש אינו מכיר...

באותה תקופה היינו קטנים... והאמנו למה שאמרו לנו... עד שגדלנו וגילינו את האמת... ששמו האמיתי הוא יוסף... שבצעירותו התחתן עם אישה יפה, ואהב אותה אהבה שהשתלטה על כל ישותו ורגשותיו... הוא בזבז עליה

את כל הכסף והנדל"ן שירש מאביו, עד שלא נותר לו דבר מלבד משכורתו הזעומה ממשרתו הממשלתית הפשוטה...

יום אחד חזר האיש לביתו מוקדם מהרגיל, ומצא גבר אחר במיטת אשתו. הוא חש ברעד המטלטל את גופו... וקור מקפיא המתפשט באיבריו. הוא החל לעטות על גופו את כל השמיכות... המצעים... והסדינים שידו משגת... בניסיון להדוף את הקור האימתני שריסק את עצמותיו, וחנק את הפעימה האחרונה של אהבה חמימה שחיה בליבו...

מאותו יום ואילך, הוא לובש כל דבר על גבי כל דבר... גלביות... מעילים... חולצות... גרביים... כל דבר שיוכל להגן עליו מפני קור הזיכרונות...

בכל פעם ש"אבו לחאף" הרגיש שאגרוף הזיכרונות מכה ברגשותיו, היה משחרר את קולו, שנשמע כרעם מתגלגל, שופך את זעמו על הכופרים, המהמרים ואלה הגוזלים את כספי היתומים והמסכנים... ואז עובר בפתאומיות וללא הקדמה לתיאור מעלותיה של האישה שהן....

וכאשר מת "אבו לחאף", והבשורה על מותו נפוצה בין תושבי השכונה... נאספו בבית "הטהרה" שבעה תכריכים, שנתרמו על ידי נדבנים מבני השכונה, כדי ללוות את גופתו.

"עזרא" הקברן העיר על כך: "אפילו במותו הוא רצה שיעטפו אותו ב'לחאף' של תכריכים".

ואז השתתק לרגע והוסיף:

– "כאילו שעצמותיו עדיין חשות את קור הבגידה."

פרק 9: הצמיד (אל-אסוורה)

"אום יוסף" (אמו של יוסף) הורידה את ה"צרור" (צורה – שק הבגדים) שנשאה על ראשה, והשליכה אותו על הרצפה. ואז אמרה כשהיא מתנשפת:

– "ארורות המדרגות האלה... ומי שבנה אותן... זה משהו ששובר את הגוף... אני לא מבינה מה גרם לך לגור בקומה הרביעית, גברת מרי?"

בעלת הבית אמרה בחיוך מקבל פנים:

– "שבי תנוחי, אום יוסף."

אום יוסף התיישיבה על שטיח החדר, בעוד ליבה ממשיך להלום בחוזקה עקב המאמץ שהשקיעה בטיפוס לקומה הרביעית, ואמרה:

– "איפה יש מנוחה, גברת מרי? העבודה שלנו, בחייך, יש בה רק כאב לב ומאבקים... והלוואי שזה לפחות היה מוצא חן בעיני האנשים."

– "ומה תעשי, אום יוסף... ככה זה כשצריך להתפרנס..."

אום יוסף נאנחה ואמרה בקול עצוב, כאילו היא מדברת לעצמה:

– "שאלוהים ירחם עליך, אבו יוסף... הוא נשא אותי על כפיים ולא נתן לי להיות חסרה דבר."

"מרי" רצתה לשנות את נושא השיחה, כדי שאום יוסף לא תשקע בסיפור צרותיה, ואמרה:

– "תרצי שאכין לך כוס קפה, אום יוסף?"

אום יוסף ענתה, בעודה מתירה את קשר הצרור בקצות אצבעותיה:

– "לא, תודה רבה... היום כבר החשיך, והשארתי את יוסף לבד."

בעלת הבית התיישיבה על ה"ספה האיטנבולית" (כנבה איטנבולי), ו"אום יוסף" המשיכה לדבר:

– "הבאתי לך את תריסר הממחטות, את גרבי הצמר... ואת הלבונה (אל-לבאן א-דכר)."

– "ואת המשקה (אל-מע'את) שביקשתי ממך?"

– "ה'מע'את' שיש בשוק לא מצא חן בעיניי... למען האמת, הוא מזויף... אחותי, הם מזייפים הכל בימינו."

– "אבל אני סמכתי עלייך, אום יוסף."

– "ובחייך, אני אלך מחר במיוחד ל'אל-ע'וריה' (שוק התבלינים) כדי להביא לך את ה'מע'את'." אום יוסף המשיכה לומר תוך כדי שהיא מתירה את הקשר האחרון בצרור: "וכי יש לי מישהו יקר ממך, גברת מרי? את הרי כל הברכה והטוב."

הצרור נפתח, ו"אום יוסף" החלה להוציא מתוכו את סחורתה ולהציגה בפני בעלת הבית...

צרור זה היה כל הונה, ומקור פרנסתה היחיד... היא נשאה אותו על ראשה, ונדדה איתו מבית לבית, ונשות השכונה קנו ממנו את הממחטות, הגרביים והבדים שהיו נחוצים להן. אום יוסף הייתה מלקטת את אלה משאריות המפעלים והחנויות, כדי למכור אותם במחירים זולים, ולהרוויח כמה גרושים שיקיימו אותה, ויבטיחו את צרכי החיים עבור בנה, "יוסף", שאותו גידלה מאז שהיה תינוק לאחר מות אביו. כעת הוא הפך לנער, פוסע לקראת שנתו השלוש-עשרה, מחמם את ליבה וממלא את חייה בתקווה, באור ובנחמה...

"אום יוסף", או "רחל", גדלה בין שלוש אחיות, בבית עני שהזמן התאכזר אליו. הוא גזל מהן מפרנס שידאג להן, והותיר אותן עם אם שסבלה ממחלת נפש שבעטיה איבדה כל תחושת אחריות, והשאירה את ארבע בנותיה לחסדי הגורל ולטיפולן של מוסדות הצדקה היהודיים. שלוש מהן למדו את מקצוע התפירה והרקמה... ונהנו מחיים פשוטים... והתחתנו...

אשר ל"רחל", היא הייתה מטבעה נערה רגשנית... נוטה לדמיון... חולמת על אביר יפה תואר הרוכב על סוס לבן, שיורד אליה ממקום רחוק ובידו זר פרחי נרקיס, כדי לשאת אותה לארמון גדול... כולו זהב ומשי... לכן, היא לא מצאה בעצמה כל רצון ללמוד מקצוע שיעזור לה להתמודד עם החיים. היא עזבה את בית הספר בגיל ארבע-עשרה, והחלה לעבוד כ"משרתת" בביתו של אדם עשיר מתושבי השכונה...

חלפו שלוש שנים... והיופי העניק לה ממתנותיו בנדיבות, נשיותה הבשילה, והיא הפכה לתענוג לעיניים וללבבות... והיא חיכתה לאביר החלומות. אך ה"אבירים" של השכונה חלמו על כסף... ועל יחוס. אשר ליופי, לא היה לו ביקוש רב בקרב מחפשי העושר...

– "בכמה זה, אום יוסף? ... אום יוסף!!!"

"אום יוסף" חילצה את עצמה ממערבולת הזיכרונות, וגילתה שהיא עדיין בביתה של "הגברת מרי" וערימות הסחורה פזורות פה ושם על השטיח... בעוד בעלת הבית בוחנת פיסת בד שהיא רוצה לקנות, ושואלת למחירה:

– "בכמה חתיכת הבד הזאת, אום יוסף?"

– "מה שתשלמי, גברת מרי."

– "25 גרושים זה בסדר?"

– "בחיך, זה עלה לי 28 גרושים... זה שלושה ורבע מטרים."

– "אשלם לך 26 גרושים."

"אום יוסף" נאנחה ואמרה:

– "קחי, גברתי, ותתחדשי." ואז הוסיפה תוך שהיא אוספת את סחורתה המפוזרת: "אבל עשי טובה, אל תגידי לאף אחד שמכרתי לך במחיר הזה..."

"אום יוסף" אספה את סחורתה, קשרה את ה"צרור", הניחה אותו על ראשה... ואז עזבה את הבית...

כשהגיעה לפאתי הסמטה שבה שכן ביתה, הבחינה באור עמום בוקע מהמטבח, והבינה שבנה "יוסף" עדיין מחכה לשובה. ליבה נרגע... ושלוותה שבה אליה...

ברגע שפתחה את הדלת, הגיע לאוזניה קולו של יוסף, מסלסל מתוך סידור התפילה את פסוק הייחוד:

– "שמע ישראל... ה' אלוהינו ה' אחד."

היא נזכרה שבנה מתכוון לחגוג את בר המצווה שלו בעוד שבועות ספורים, ושהוא הולך ל"רב בנימין" בכל יום שלישי, כדי שילמד אותו את הלכות התפילה ואת אופן הנחת ה"תפילין", הכולל את פסוק הייחוד עטוף ברצועות עור, שאותן הוא כורך על זרועו ועל מצחו – סמל לקשרו למצוות התורה, שעליו לזכור תמיד בכל עת ובכל מקום.

קולו של יוסף הגיע אליה, מהדהד באמונה וביראת כבוד את הכתוב בתורה:

– "וְהָיָה אִם-שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֶנִּי מֵצֶוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם... לְאַהֲבָה אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם... וְנָתַתִּי מֶטֶר-אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ... וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ... וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבְהֶמְתְּךָ... וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ..."

יוסף הפסיק את הקריאה, כי שמע את צעדי אמו מתקרבים... הוא נישק את סידור התפילה, סגר אותו, והניח אותו במקומו... ואז קם לחבק את אמו בגעגוע ובחום, לאחר שהתגעגע אליה כל היום...

יוסף הרגיש שדמעות זולגות מעיניה, ושאל אותה בדאגה:

– "מה קרה, אמא? מישהו הכעיס אותך?"

– "בכלל לא, בני. אני בוכה משמחה... זה היום שייחלתי לו. לראות אותך גדל, מניח תפילין, והופך לגבר."

יוסף אמר כשהוא מלטף את ראשה של אמו ברכות וחיבה:

– "אני רוצה שתהיי מרוצה ממני."

– "ליבי וריבוני מרוצים ממך, יוסף בני."

יוסף ניצל את הרגעים הרגשיים האלה שהציפו את חזהו של אמו, ואמר בנימה מתחננת:

– "אז זה אומר שתקני לי את החליפה שהבטחת לי?"

האם חיבקה אותו אל חזה ואמרה:

– "את החליפה, השעון והטלית... ואני אעשה לך גם מסיבה גדולה שתזמין אליה את כל החברים שלך, בעזרת השם."

יוסף אמר בחמלה:

– "אבל זה יעלה לך הרבה, ואין לנו כסף."

"אום יוסף" אמרה בעודה מנגבת את דמעותיה בידיה:

– "אל תדאג, בני... אלוהים גדול."

ואז הוסיפה בקול מלא בחימה אימהית:

– "קום לאכול משהו, אהובי, כדי שתוכל לישון ולקום מוקדם לבית הספר."

כאשר שקע יוסף בשנתו, וצלל לחלומות מתוקים על החליפה החדשה... השעון המהודר... והשולחן העמוס בכל טוב וממתקים... קמה "אום יוסף", פתחה מגירה צדדית בתחתית ארון העץ הישן שלה, והכניסה את ידה בין בגדים ישנים וסמרטוטים בלויים... היא הוציאה קופסת עץ קטנה מצופה קטיפה, התירה את סרט הקשירה שלה, והרימה את המכסה...

בתוך הקופסה היה צמיד זהב בצורת נחש... שעניו משובצות באבני אודם הבוהקות בחושך...

"אום יוסף" הביטה בצמיד באהבה, הערכה וגעגוע... הזיכרונות החזירו אותה ארבע עשרה שנים לאחור... ליום שבו פגשה את אביר החלומות... הוא לא רכב על סוס לבן... והוא לא הביא לה זר פרחי נרקיס... אלא הביא לה את ליבו הטהור... את נעוריו הרעננים... ו"סדנה" קטנה לנגרות בסמטת "א-סקאלבה"...

היא הייתה אז קצת מעל גיל עשרים ושניים... ויעקב היה בן עשרים ושבע...

הם התחתנו... והוא העניק לה את הצמיד הזהב הזה כמתנת חתונה.

היא חיה איתו שנה שלמה באושר עילאי... שכמעט השכיח ממנה את העוני והמחסור שסבלה מהם... והיא ילדה את "יוסף", ילד יפהפה שמילא את חייהם באור, תקווה... ואביב...

אך הגורל האכזר ארב להם מאחורי האור... והתקווה... והאביב...

וכמו שחיי הפרחים קצרים... כך גם היו חייו של בעלה הצעיר...

יעקב נהרג בתאונת דרכים קטלנית... ו"רחל" מצאה את עצמה מגדלת תינוק יתום בעריסתו... העולם סגר עליה ועל בנה... אך היא סירבה להתחתן שוב... והחליטה להקדיש את חייה לבנה יוסף. היא עבדה כ"משרתת" בבתייהם של כמה עשירים תקופה מסוימת, ואחר כך לקחה את "צור" הבגדים על ראשה... ונדדה איתו מבית לבית... מציעה את סחורתה לנשות השכונה... ומרוויחה גרושים זעומים... שקיימו אותה... והבטיחו את צרכי החיים עבור בנה "יוסף".

למרות העוני, המחסור, והימים השחורים שעברה, "רחל" לא ויתרה על צמיד הזהב שלה... היא החביאה אותו בקופסה קטנה שהטמינה בין בגדיה הישנים... ובכל פעם שהרגשות געשו בה... היא חזרה אליו... למצוא בו זיכרונות מהימים היפים ביותר בחייה...

והנה "יוסף" הפך לנער ויהפוך לגבר בעוד שבועות ספורים... לאחר שיניח את "התפילין" על זרועו, וישא לבדו באחריות למעשיו בפני בוראו...

עיניה התמלאו דמעות... ודמעותיה החזירו אותה למציאות... היא החזירה את הצמיד לקופסה... והחזירה אותה למקומה בארון הבגדים...

כאשר השמש עמדה לשקע ביום המחרת... ו"מנשה ששון" הצורך התכונן לסגור את חנותו ברחוב א-סיכה אל-ג'דידה וללכת להתפלל תפילת מנחה (בערבית: סלאת אל-מע'רב) בבית הכנסת "אלאמשאטי" שברובע היהודים, נכנסה "אום יוסף" לחנות כשבדידה הצמיד הזהב, והגישה לו אותו... וביקשה ממנו לקנות אותו...

מנשה ששון הכיר את "אום יוסף" היטב. היא הרבתה לבקר בביתו ולמכור לאשתו בדים, בגדים ותבלינים...

ומנשה היה אדם מאמין, ששמר על מצוות הדת והתמיד בתפילותיו מדי יום... היה לו לב רחום... ונפש נדיבה... ולכן אנשי השכונה אהבו אותו וסמכו עליו... וכיבדו את מילתו...

מנשה ששון התבונן בצמיד הזהב לרגע... ואז הרים את עיניו ושאל את אום יוסף:

– "למה את רוצה למכור את הצמיד הזה, אום יוסף?"

אום יוסף ענתה בעודה נאבקת בדמעותיה:

– "אם זה היה תלוי בי, לא הייתי מוותרת עליו, כי זו מזכרת יקרה מבעלי המנוח... אבל אני לא יכולה לשבור את הלב של הילד... הבטחתי לו שאעשה לו מסיבה ביום שיניח 'תפילין', ואקנה לו חליפה חדשה ושעון... ואשמח אותו..."

היא ניגבה את דמעותיה והוסיפה:

– "וכי יש לי מישהו בעולם מלבדו, אדון מנשה?... הוא מסכן ויתום... והשמחה לא נכנסה אלינו הביתה מאז שאביו המנוח מת."

מנשה פתח את הכספת... והוציא צרור של שטרות כסף, דחף אותו לידה של אום יוסף ואמר:

– "בבקשה, אום יוסף... הנה התשלום על הצמיד... חמישים לירות..."

אום יוסף לקחה את הכסף, והכניסה אותו לחולצתה... ואז עזבה את החנות כשהיא ממלמלת מילות תודה לא ברורות... והשמחה מאירה את עיניה...

האדון מנשה התבונן בצמיד النحاسي (מנחושת), המצופה בשכבה של זהב... ושערכו לא עלה על כמה גרושים בודדים... הוא הניד בראשו, ושם אותו בכיסו... נעל את החנות... והלך להתפלל תפילת מנחה בבית הכנסת הקרוב... ועל פניו חיוך המעיד על סיפוק ושלווה.

חנות קטנה, ב"סמטת המאפייה" (דרב אל-פורן). על הקיר כמה מדפי עץ ישנים, שעליהם מסודרים קופסאות פח, שקיות בד, וכמה כרכים ישנים המכוסים באבק...

במרכז החנות ניצבת מטחנה ידנית, המקובעת על בסיס עץ. אליהו יושב מולה לאורך כל שעות היום, מסובב אותה בשתי זרועותיו החזקות. מפעם לפעם הוא עוצר לרגע, כדי לדחוף באצבעותיו פולי קפה לתוך חור הציר שסביבו מסתובבים גלגלי השיניים הטוחנים. כאשר המכל מתרוקן מהפולים, הוא שולח את ידו לתחתית הבסיס, מושך

מגירת עץ ומרוקן את תכולתה, "קפה טחון", לתוך קופסה מיוחדת... ואז הוא סוגר היטב את המכסה, כדי שהקפה הטרי לא ייחשף לאוויר ויאבד מהארומה שלו...

אליהו ידע כיצד לשלוט באומנותו, והקפיד לזכות בשביעות רצון "לקוחותיו", מה שהפך אותו לאדם אמין בעיני תושבי השכונה... ולא פלא... האיש עוסק במלאכה זו למעלה מעשרים שנה, והוא השתלם בה והגיע למיומנות כזו, עד שהיה מסוגל לטחון קילוגרם של קפה מבלי להפיל פול אחד... למרות היותו עיוור.

אליהו לא נשא מקל כעיוורים אחרים כדי להיעזר בו בהליכתו... אלא צעד בצידה הימני של הדרך, בראש זקוף, ומבטו מופנה קדימה, בדיוק כפי שהולכים רואים... אם שמע קול של עגלה או מכונית מתקרבת, היה עוצר עד שתעבור, ואז ממשיך בדרכו, בצעדים בטוחים... והחיוך כמעט ולא מש משפתיו...

האיש היה מזהה את האנשים לפי קולם... ולמעשה היה מסוגל לזהות חלק מהם אפילו לפי צעדיהם או צורת דיבורם... אם שמע אישה מדברת ברחוב, היה מסובב את ראשו לעבר הקול, קורא לה בשמה ושואל בתוכחה:

– "מה קרה, גברת פלונית? האם הפסקתם לשתות קפה? חודשיים חלפו וכפות רגלייך לא דרכו בחנות שלי?"

פעמים רבות היה אליהו נושא בעצמו את קופסת הקפה הטחון לבתי הלקוחות... הוא הכיר את כל סמטאות השכונה ורחובותיה... וידע את הדרך לכל בית בהם.

אליהו נולד ברובע היהודים לפני חמישים שנה. הגורל רצה שיאבד את מאור עיניו בהיותו ילד בן חמש, כתוצאה מדלקת מוגלתית שהוזנחה ולא טופלה כראוי... בהגיעו לגיל שבע, הכניסו אותו לבית ספר לעיוורים. שם למד כיצד להשתמש באצבעות ידיו כדי לזהות חפצים, ולהעביר לדמיונו את תמונותיהם וצורותיהם השונות... כמו כן למד קריאה וכתביה בכתב ברייל...

אליהו גדל כעיוור, התנסה במספר עבודות כפיים, עד שלבסוף התיישב בחנות זו, הפך אותה למטחנת קפה, וממנה הרוויח את לחמו בקושי רב...

עם זאת, האיש נשא בחובו נפש גאה ואצילית... למרות עוניו... מחסורו... ועיוורונו, הוא סירב לקבל נדבה או צדקה מאיש.

גאוותו לא הרשתה לו לפשוט יד למוסדות הצדקה כדי לקבל מהם את ה"קצבה" החודשית שהייתה מוקצבת מכספי ההקדש (וקף) לעניים ולנכים כמותו...

ולא רק זה, הפליא לעשות יותר מזה כשסירב לקבל סיוע אפילו מאמי, שהייתה אחותו... אחותו בדם...

כזה היה דודי (האח של אמי) "אליהו", כשהכרתי אותו בהיותי ילד בן שבע, בשנותי הראשונות בבית הספר היסודי...

הקשר שלי איתו הסתכם בכך שהייתי עובר ליד חנותו בכל יום בדרכי לבית הספר, מברך אותו בברכת בוקר טוב, ואז שואל אותו את השאלה המסורתית:

– "האם יש משהו שאני יכול לעזור לך, דודי?"

ותמיד הייתי מקבל את אותה תשובה:

– "לא, בני, אני לא זקוק לדבר... תשקיע בלימודיך... ואני עומד בהבטחתי... אם תקבל תעודת סיום בית ספר יסודי, אקנה לך מתנה יקרה."

המתנה המובטחת לא עניינה אותי באותה מידה שעניין אותי לשלוח את ידי בחשאי למכל המטחנה, לאסוף כמה פולי קפה... לטחון אותם בשיניי, ולמצוץ את מרירותם האהובה, בתחושת עונג (כִּיף), בעודי ממחר אל בית ספרי, שלא היה רחוק במיוחד מהחנות...

אליהו התגורר בחדר קטן, במבנה ישן ב"סמטת המאפייה" שנקרא "המעון" (אל-מלג'א). המעון הזה היה בן שתי קומות, וכלל כעשרים חדרים. הוא נבנה במיוחד לפני ארבעים שנה כדי לאכלס את עניי השכונה ומחוסרי הבית... המבנה היה ישן ורעוע... סדקים מילאו את קירותיו הספוגים רטיבות, ונראה היה שהוא עומד להתמוטט בכל רגע... למרות זאת, ה"דיירים" המשיכו לחזור לחדריהם הבלויים כדי להעביר בהם את הלילה, וכשהאיר היום, יצאו איש איש לדרכו לחפש אחר פת לחם.

ביום מן הימים קרה מה שהאנשים ציפו לו... זה היה באחת משעות הצהריים, כאשר תושבי השכונה שמעו קול רעם אדיר, מלווה בענן אבק סמיך שכמעט וחסם את הראייה וחנק את הנשימה...

"אבו לחאף" שישב ליד דלת חנותו של אליהו צעק:

– "הו, מי שחסדיו נסתרים, הצל אותנו ממה שאנו חוששים... נראה שיום הדין הגיע, דוד אליהו..."

אליהו הפסיק לטחון את הקפה, הקשיב לרגע ואמר:

– "זה 'המעון'.. המבנה הארוך הזה סוף סוף קרס..."

ואז הוסיף בנימה מודאגת: "הרגשתי אותו רועד הבוקר, והמלצתי לדיירים לעזוב אותו מיד... אני רק מקווה שאיש לא נפגע..."

וכאילו השמיים רצו למלא את תקוותו של אליהו, איש מדיירי המעון לא נפגע, כיוון שבמקרה כולם היו מחוץ למבנה כשהוא קרס לפתע והפך לערימת הריסות, עפר ואבנים...

המועצה של הקהילה היהודית התכנסה בחופזה, ופרסמה הודעה שבה קראה לתושבי השכונה לפתוח את בתיהם ולארח עשרות עניים שנותרו ללא קורת גג... עד שיימצא עבורם מקום חלופי.

היה זה אך טבעי שאמי תארח את אחיה "אליהו" בביתנו, ותקצה לו את אחד מארבעת החדרים.

החדר של "דודי" היה צמוד לחדר שלי... למרות זאת, כמעט ולא הרגשתי בנוכחותו בביתנו. הוא נהג לצאת מהבית מוקדם בבוקר, לפני שאני התעוררתי, ולחזור הביתה אחרי שכבר הלכתי לישון...

באחד הלילות התעוררתי לקול נגינה ושירה שבקעו מהמרפסת הגדולה המחברת בין החדר שלי לחדר של דודי. הסקרנות דחפה אותי לצאת למרפסת. ראיתי את דודי בגלבייה הלבנה והרחבה שלו, יושב בשיכול רגליים על שטיח קטן... נשען בגבו על הקיר, ומחזיק "עוד" שבו הוא מנגן באצבעותיו, בעודו שר בקול מתוק את השיר "ירח שיש לו לילות" (קמר לה ליאלי)...

עמדתי שם רגע, מוקסם מהשירה. זו הייתה הפעם הראשונה שבה ראיתי את דודי מנגן ב"עוד" ושמעתי אותו שר...

כנראה שהוא הרגיש בנוכחותי, כי הוא הפסיק לפתע את השירה ושאל בקול חלש שניסה להישמע עליז:

– "מי שם?"

אמרתי, עדיין מוקסם ממה שאני רואה ושומע:

– "זה אני, דודי."

הוא שאל בחשש:

– "האם הקול שלי העיר אותך?"

אמרתי לו, משקר כדי לא להעציב אותו:

– "לא, ממש לא... התעוררתי מעצמי, הייתי צמא."

פניו אורו, והוא הגיש לי את כד המים מחרס (קולה) שנהג להניח במרפסת כדי לקרר את מימיו, ואמר:

– "קח ושתה מהכד שלי... המים שבו מבושמים במי פריחת התפוז (מאא' אל-זֶהר)."

לא הייתי צמא... אך לקחתי לגימה קטנה והחזרתי לו את הכד. הוא שתה ממנו בקול רם, גיהק, ואמר כשהוא מחזיר את הכד למקומו:

– "ועכשיו חזור למיטתך, מחר עליך לקום מוקדם לבית הספר."

אמרתי לו בחמקמקות:

– "חשבתי שמישהו השאיר את הרדיו דולק, ושהקול הוא של 'עבד אל-ואהב'."

הוא אמר מוחמא:

– "האם השירה מצאה חן בעיניך?"

אמרתי:

– "לא ידעתי שאתה יודע לשיר כל כך יפה, דודי... ואיפה למדת לנגן בעוד?"

דודי השתתק לרגע, נאנח ואמר:

– "זה סיפור ארוך ומפותל..."

אמרתי, בעוד הסקרנות מעלימה מעיני כל זכר של עייפות:

– "אני רוצה לשמוע אותו..."

הוא אמר:

– "אבל מאוחר... והסיפור ארוך..."

התחננתי:

– "אני משתוקק מאוד לשמוע אותו..."

חיוך חולמני התפשט על שפתי, והוא העביר את אצבעותיו על מיתרי ה"עוד" שלו, כאילו שאב מהצלילים זיכרונות יקרים לו ולליבו. ואז הניח את ה"עוד" בצד, הוציא מכיסו קופסת סיגריות, הדליק אחת... הפריח עשן לאוויר מלווה באנחה של אדם שגורלו נכפה עליו, ואמר:

– "היא זו שלימדה אותי לנגן בעוד, בני."

– "מי זו?"

– "הנסיכה שלי..."

– "איזו נסיכה?"

– "זאת שאני אוהב... והיא אוהבת אותי..."

שאלתי בתדהמה:

– "יש נסיכה שאוהבת אותך?"

– "והיא מקבלת אותי כל יום בארמון הגדול שלה..."

המשכתי לשאול:

– "ומתי אתה הולך אליה?"

– "אחרי שאני מסיים את העבודה שלי בחנות, מתקלח ומחליף בגדים..."

– "ואיך אתה הולך לארמון הגדול שלה?"

– "הנהג של המכונית הפרטית שלה מחכה לי בכניסה לסמטה בכל ערב בשעה קבועה, ולוקח אותי אליה."

– "ואיפה הארמון שלה?"

– "במקום כלשהו על גבעה רמה, המשקיפה על הנילוס, שאיש אינו יכול להגיע אליו..."

– "והיא באמת יפה?"

– "ישתבח האל על יצירתו... ראיתי הרבה נשים, אבל מעולם לא נפלו עיני על מישהי ביופי ובקסם שלה."

דודי השתתק לרגע, ואז הוסיף, כאילו ניסה להפיג את ספקותיי:

– "ה'נסיכה' שלי היא אישה נדיבה. סיפרתי לה הרבה עליך... וכששמעה שאתה תלמיד חרוץ, היא שלחה לך את השקית הזו המלאה בממתקים..."

דודי הכניס את ידו לכיסו והוציא שקית מנייר צבעוני, הניח אותה בידי ואמר:

– "פתח אותה, כדי שתשתכנע בעצמך..."

פתחתי את השקית, והיא הייתה מלאה ב"מולבס" (ממתקי סוכר) וחתיכות שוקולד...

ההפתעה שיתקה אותי... זה היה יותר ממה שמוח של ילד בגילי יכול לשאת...

הסתכלתי על דודי, חצי מאמין וחצי לא מאמין... אבל הספקות שלי התפוגגו מהר מאוד, עם חתיכת השוקולד הראשונה שנמסה בפי...

והתחלתי להאמין לכל מה שסיפר לי "דודי" על הנסיכה היפה שלו, שידעת לשיר, לנגן ולרקוד... ושכשהיא שרה ורוקדת, היא מפזרת סביבה פרחים... פנינים... ואלמוגים... אבני אזמרגד... חתיכות "שוקולד"... ו"מולבס"...

ומדי לילה, לאחר שבני הבית הלכו לישון, הייתי מתגנב מחדרי למרפסת שבה ישב "דודי אליהו", והוא היה מעביר אותי לעולמו הקסום בסגנונו המרתק... ובקולו העמוק, שהיה עולה ויורד בהתאם להתפתחות העלילה... כשהוא סיפר את סיפורי "הנסיכה" היפה שלו, הוא לא החסיר שום פרט... הוא תיאר את הדברים כך שיכולת לראות אותם בעיניך... ודיבר על האנשים כך שהרגשת שאתה מכיר אותם מלפני כן...

וכשהיה מסיר את ההינומה מפניה של "הנסיכה" שלו, היה מתגלה לעיניך ירח מואר מעוטר בשתי עיניים שחורות כעומק הלילה, ששומרים עליהן ריסים ארוכים כשחור הכוחל... שישנים תחתיהם לחיים של ורד ותפוח... ואמבר... ומושק... כשהייתה מחייכת, העולם צחק... וכשהייתה בוחה, השמיים המטירו מים.

והייתי מאזין לסיפוריו בכל הסקרנות, הגעגוע והדמיון שיש בילדות... ולא רק ממתקים גרמו לי לרצות להקשיב לו, כי כבר חיכיתי לסיפורים שלו כמו שחיכה המלך "שהריאר" לסיפוריה של "שחרזאדה".

חלפו תשעה חודשים, ו"מעון" חדש נבנה באותו המקום שבו עמד המעון הישן... ודודי "אליהו" עבר להתגורר בו, למרות הפצרותיו של אבי שיישאר איתנו...

"אליהו" התעקש לגור ב"מעון" כדי לא להיות לנטל על אף אחד... אפילו על האנשים הקרובים אליו ביותר...

הייתי עצוב מפרידתו של דודי, כפי שהייתי עצוב על שאבד לי התענוג שבהאזנה לסיפורי "הנסיכה" שלו.

שנתיים לאחר שעזב את ביתנו, חלה דודי בשיתוק פתאומי שלא הותיר לו אלא ימים ספורים לחיות.

המשפחה יצאה ללוות את גופתו למנוחת עולמים... ואחרי הארון הלכו מספר רב של תושבי השכונה שהכירו את "אליהו", או שהיו בקשרי ידידות איתו...

וברגע שהגענו לרחבת "בית הכנסת" שבו נערכו בדרך כלל תפילות ההלוויה, ראיתי מכונית רולס רויס שחורה עוצרת בכניסה לרחבה... וממנה יצאה אישה תמירה... לבושה בבגדים מהודרים המעידים על עושר, שפניה מכוסים בצעיף משי שחור...

האישה התקדמה, כשאחריה נהג המכונית שלה, בחליפתו הכהה ("כוחלי") עם כפתורי נחושת מבריקים, והוא נושא זר פרחים לבנים...

נראה שההפתעה הכתה במלווים והייתה חזקה מכל סקרנות, כי הלשונות נדמו... ושקט מוזר השתרר במקום.

האישה הניחה את הזר על הארון... ועמדה רגע, ראשה מורכן. היא הרימה את הצעיף מפניה כדי לנגב דמעה שנקוותה בעיניה...

וראיתי ירח מואר, מקושט בשתי עיניים שחורות כעומק הלילה... ששומרים עליהן ריסים ארוכים כשחור הכוחל, תחתיהם ישנות לחיים של ורד ותפוח... וראיתי את השמיים בוכים...

והאישה חזרה למכונית שלה... והמכונית עזבה את הרחבה, בעוד עיני המלווים מלוות אותה בתדהמה וסקרנות.
ולחישות עברו בין המלווים... ואנשים שאלו:

– "מי האישה הזאת?"

אף אחד לא הכיר אותה...

אבל אני הכרתי אותה...
